Vlaams Parlement

492 (2015-2016) – Nr. 2
ingediend op 30 oktober 2015 (2015-2016)

Verslag van de hoorzittingen

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Jos De Meyer en Caroline Gennez

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Hilde Crevits

Conceptnota Masterplan Scholenbouw

verzendcode: OND

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Axel Ronse, Willy Segers, Ann Soete, Manuela Van Werde;

Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:
492 (2015-2016) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

I. Hoorzitting van 8 oktober 2015 5
1. Standpunt van Katholiek Onderwijs Vlaanderen 5
2. Standpunt van GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap..... 8
2.1. Vier bekommernissen..... 8
2.2. Integraalplannen 9
3. Standpunt van Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten 10
3.1. Uitgangspunten..... 10
3.2. Vijf voorstellen 10
3.3. Beoordeling conceptnota 13
4. Standpunt Scholen van Morgen nv 13
4.1. Van idee tot Scholen van Morgen 13
4.2. Realisatie Scholen van Morgen 14
4.3. Kritische reflecties 14
5. Vragen en opmerkingen van de leden 15
5.1. Vragen en opmerkingen van Jo De Ro 15
5.2. Vragen en opmerkingen van Caroline Gennez 16
5.3. Vragen en opmerkingen van Koen Daniëls..... 17
5.4. Vragen en opmerkingen van Jos De Meyer 17
5.5. Vragen en opmerkingen van Kathleen Krekels 18
6. Antwoorden van de sprekers 18
6.1. Antwoorden van Katholiek Onderwijs Vlaanderen 18
6.2. Antwoorden van GO!..... 21
6.3. Antwoorden van OVSG 23
6.4. Antwoorden van Scholen van Morgen nv..... 24
II. Hoorzitting van 14 oktober 2015..... 25
1. Standpunt van de Verenigde Verenigingen 25
1.1. Voornaamste vaststellingen 25
1.2. Link met de conceptnota 27
1.3. Verdere opvolging 27
2. Tussenkomst van het Instituut voor de Nationale Rekeningen 28
3. Standpunt van Jos Leyssens..... 29
4. Vragen en opmerkingen van de leden 31
4.1. Vragen en opmerkingen van Jo De Ro 31
4.2. Vragen en opmerkingen van Jos De Meyer 32
4.3. Vragen en opmerkingen van Elisabeth Meuleman..... 32
4.4. Vragen en opmerkingen van Koen Daniëls..... 32
4.5. Vragen en opmerkingen van Caroline Gennez..... 33
5. Antwoorden van de sprekers 33
5.1. Antwoorden van de Verenigde Verenigingen 33
5.2. Antwoorden van het Instituut voor de Nationale Rekeningen 34
5.3. Antwoorden van Jos Leyssens 35

Gebruikte afkortingen 37
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be
Bijlage 1: Powerpointpresentatie Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Bijlage 2: Visietekst scholenbouw Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Bijlage 3: Powerpointpresentatie GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
Bijlage 4: Visietekst scholenbouw GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
Bijlage 5: Powerpointpresentatie OVSG
Bijlage 6: Visietekst over het masterplan scholenbouw OVSG – VVSG
Bijlage 7: Powerpointpresentatie Scholen van Morgen nv
Bijlage 8: Powerpointpresentatie de Verenigde Verenigingen
Bijlage 9: Visietekst delen van schoolinfrastructuur – de Verenigde Verenigingen

De Commissie voor Onderwijs hield op 8 en 14 oktober een hoorzitting over de nota van de Vlaamse Regering, ingediend door viceminister-president Hilde Crevits, Conceptnota Masterplan Scholenbouw (*Parl.St.* Vl.Parl. 2015-16, nr. 492/1). Op 8 oktober aanhoorde de commissie de standpunten van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten en de Scholen van Morgen nv.

Op 14 oktober werden de Verenigde Verenigingen, het Instituut voor de Nationale Rekeningen en Jos Leyssens gehoord.

De meeste sprekers maakten bij hun uiteenzetting gebruik van een powerpoint-presentatie en enkele organisaties bezorgden tevens een bijkomende nota. Deze zijn terug te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Hoorzitting van 8 oktober 2015

1. Standpunt van Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Om de conceptnota te beoordelen heeft het Katholiek Onderwijs Vlaanderen vooraf de context bekeken, aldus *Dirk Vanstappen*, directeur dienst Bestuur & Organisatie. Het gebouwenpark van het vrij gesubsidieerd onderwijs beslaat meer dan 10 miljoen m²: 15 percent ervan is meer dan een eeuw oud, slechts een kwart van de gebouwen zijn eigendom van de onderwijsuitbater. In die zin verschilt het van de andere onderwijsnetten die voor 90 percent eigenaar zijn van hun onderwijsgebouwen. De besturen van het vrij gesubsidieerd onderwijs zijn, in tegenstelling tot provincies of gemeenten, uitsluitend bezig met onderwijs. Zij moeten overleven van werkingstoelagen en investeringssubsidies en worden daarenboven verplicht een belangrijk deel van elke investering zelf te betalen. Ze rekenen op vrijwilligers. De financiële mogelijkheden worden jaar na jaar beperkter omdat de inkomsten niet overeenkomstig de levensduurte stijgen.

De eerste subsidies voor infrastructuurinvesteringen voor het vrij gesubsidieerd onderwijs dateren van 1973. Pas vanaf 1989, na de communautarisering van het onderwijs, kwam de subsidiëring echt op gang. Meer dan 70 percent van de gebouwen van het vrij gesubsidieerd onderwijs werd dan ook opgericht zonder één eurocent subsidie. Het gebouwenpark is niet alleen oud, maar door de structurele onderfinanciering ook versleten. Gezien de fundamentele verschillen tussen de onderwijsnetten, kan voor de spreker een Vlaanderenbreed masterplan alleen algemene principes vastleggen. De operationalisering zal immers sterk verschillen naargelang de situatie van de onderwijsverstrekker.

Om de behoeften aan investeringen vast te stellen, hanteert Dirk Vanstappen een vastgoedbenadering. Van de 10,174 miljoen m² schoolgebouwen zal er ongeveer 425.000 m² aangepakt worden via DBFM. Van de overige 9,7 miljoen m² wordt de nieuwbouwwaarde geraamd op 18,7 miljard euro. Het eigenaarsonderhoud en de vervangingsbehoefte bedraagt 2,5 percent per jaar. Dat bedrag is nodig om het gebouwenpark in goede staat te houden, aan te passen aan nieuwe behoeften en periodiek te vernieuwen. De vernieuwingscyclus is bepaald op een vrij lange 60 tot 70 jaar. Op basis van die premisses bedraagt de subsidiebehoefte jaarlijks 300 miljoen euro. Momenteel is er voor het vrij gesubsidieerd onderwijs 150 miljoen euro beschikbaar, waarvan 40 miljoen euro tijdelijk voor reguliere financiering mag gebruikt worden in afwachting van de doorstart van DBFM. De structurele middelen bedragen dus 110 miljoen euro, zijnde 36 percent van de subsidiebehoeften per jaar.

De conceptnota stelt de behoeften vast aan de hand van de wachtlijsten, maar dat is volgens het Katholiek Onderwijs Vlaanderen gezien de omstandigheden geen

correcte werkwijze. De wachtlijst voor nieuwe projecten overschrijdt immers ettelijke decennia wat ze tot een selffulfilling prophecy maakt. Sommige besturen zijn geneigd zich op de lijst te plaatsen met een groot project dat net overeenstemt met een onmiddellijke behoefte. Andere besturen haken af omwille van de lange wachttijden. Als de wachtlijst verondersteld wordt de behoefte te dekken, wordt de perceptie gecreëerd dat investeringen die er niet op staan, geen behoeften lenigen en dus weggesmeten geld zijn.

AGIOn heeft te weinig middelen, vandaar de lange wachttijden. Meestal moet een dossier, als het eindelijk aan de beurt komt, zowel naar inhoud als naar omvang aanzienlijk bijgestuurd worden. Een wachtlijst kan niet meer alleen volgens het first-in-first-out-principe functioneren als de wachttijden te lang geworden zijn. Dat was al decennia geleden duidelijk. Daarom is er voor het vrij gesubsidieerd onderwijs in samenwerking met eerst DIGO en nu AGIOn een genuanceerd systeem opgezet waarbij niet de chronologie, noch het project maar het type project de prioriteit bepaalt. Dat maakt het besturen mogelijk zelf na te gaan of en hoe ze een plaats kunnen vinden om (een deel van) hun behoeften te lenigen. Die procedure om af te wijken van de chronologie wordt periodiek aangepast aan de maatschappelijke evoluties, de kansen en de beschikbare middelen.

Kortom, voor het vrij gesubsidieerd onderwijs is er nu een goed en transparant systeem voor scholenbouw, waarbij er in afwachting van voldoende middelen voor bepaalde projecten een versnelde goedkeuring mogelijk is. Enkel dossiers die niet voor een afwijking in aanmerking komen, worden volgens de chronologie van de wachtlijst behandeld. Het systeem is ook zelfregulerend omdat geen enkel bestuur een niet-noodzakelijk project op de wachtlijst zet, laat staan laat goedkeuren, als het 30 tot 40 percent van de investering zelf moet betalen. Een vastlegging kan slechts met een bouwvergunning, een gunstig advies van de brandweer en een volledig uitvoeringsdossier. De mogelijkheden in afwijking van de chronologie worden voortdurend geëvalueerd en waar nodig, na een overgangsperiode, bijgestuurd. In de meeste gevallen passen dossiers in afwijking van de chronologie in de gefaseerde uitvoering van een masterplan. De investeringen dragen dan ook bij tot een substantiële verbetering van de huisvestingssituatie op lange termijn. In geen geval is het weggesmeten geld.

Multifunctionaliteit is verworden tot een containerbegrip. Het wordt gebruikt voor de ontwikkeling van een groot terrein met huisvestingsmogelijkheden naast de school, het superposeren van functies, bijvoorbeeld bejaardenhuisvesting op een school, het gelijktijdig gebruik van lokalen voor bepaalde functies of het sequentieel, alternerend gebruik van lokalen, door de school tijdens schooluren, daarbuiten door de maatschappij. Dirk Vanstappen wil het in deze bespreking beperken tot de laatste betekenis. Katholiek Onderwijs Vlaanderen is gewonnen voor dat idee van maatschappelijk vastgoed. In de praktijk zijn er nog heel wat hinderpalen. In sommige gevallen is daardoor zelfs de openstelling teruggeschroefd. Het is dan ook goed dat de minister mee wil nadenken over hoe die problemen te detecteren en op te lossen. Op sommige plaatsen werkt de gemeente bijvoorbeeld faciliterend voor de openstelling van de schoolsporthal na de schooluren. Multifunctionaliteit moet een natuurlijke reflex zijn, maar is geen oplossing voor gebrek aan geld voor scholenbouw, tenzij er daardoor extra middelen komen van andere beleidsdomeinen.

Alternatieve financiering kan een goede oplossing zijn voor specifieke projecten. Uit de literatuur en symposia blijkt echter dat alternatieve financiering om louter begrotingstechnische redenen een doodgeboren kind is. Een bestuur moet kunnen afwegen welk type oplossing het beste voldoet aan zijn behoeften. Nu zijn besturen zo wanhopig dat ze op elke optie intekenen, ze maken dus geen correcte afweging. De DBFM Scholen van Morgen nv kost de maatschappij voor het vrij gesubsidieerd onderwijs op kruissnelheid 60 miljoen euro per jaar voor 4 percent van

het gebouwenpark. Om de rest van het scholenpark met DBFM in goede staat te houden is dus 1,44 miljard euro per jaar nodig, tegenover 300 miljoen euro per jaar via reguliere financiering. Alternatieve financiering kan wel degelijk voordelen hebben, maar is in geen geval een oplossing voor een situatie die ontstaan is door geldgebrek.

Het vrij gesubsidieerd onderwijs heeft prioriteitencriteria, die worden toegepast in dossiers in afwijking van de chronologie. Voorbeelden zijn de verkorte procedure of sanitaire dossiers. De prioriteitencriteria (die de minister voorstelt) zijn al enkele keren toegepast voor de beoordeling van een beperkt aantal projecten na een eenmalige oproep: bij de selectie van de passiefscholen en de DBFM-projecten. De regering wil dat nu in een continu systeem voor 2000 projecten, waarvan er per jaar maximaal 60 worden goedgekeurd en dus 1940 teleurgesteld worden. Dat betekent niet alleen een zware extra taak voor de besturen die moeten uitleggen hoe hun project in elkaar zit, maar ook voor AGIOn dat de dossiers controleert en beoordeelt. De raad van bestuur van AGIOn heeft dan weer de zware verantwoordelijkheid de selectie te maken op basis van minieme verschillen en nadien zijn beslissing te rechtvaardigen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen vraagt zich dan ook af of dergelijk prioriteitensysteem als continu proces werkbaar is. Voorts is het ook niet duidelijk of het een oplossing is voor de opmerkingen bij het huidige systeem. De conceptnota heeft de verdienste een aantal elementen te benoemen die kwaliteitskenmerken zijn van projecten. Katholiek Onderwijs Vlaanderen wil graag met de overheid bekijken hoe de kwaliteit, die er nu al is, zijnde planmatige aanpak, duurzaamheid en multifunctionaliteit te vertalen is als subsidievoorwaarden in plaats van als prioriteitscriteria.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is het eens met wat de nota zegt over capaciteit. De werkwijze zal de kwaliteit van de capaciteitsprojecten en -investeringen zeker verhogen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen zal dat geld echter ook claimen voor behoud van de capaciteit en voor flexibele capaciteitsoplossingen. Zo kan het meer aangewezen zijn de capaciteit in een nabijgelegen school in een buurgemeente van een fusiegemeente te verhogen om de tekorten in een bepaalde wijk aan te pakken. Tenslotte zal Katholiek Onderwijs Vlaanderen blijven pleiten voor een hoger subsidiepercentage voor capaciteitsprojecten. Net in capaciteitsgemeenten zijn armlastige schoolbesturen actief die het moeilijk hebben om minimaal 30 percent van een dergelijke investering op te halen. Daarom hinkt het vrij gesubsidieerd onderwijs wat achterop in het oplossen van het capaciteitsprobleem. Het wil graag zijn verantwoordelijkheid nemen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen zet zwaar in op bestuurlijke optimalisering en schaalvergroting. Door het beleidsvoerend vermogen van besturen zo te versterken, wil het de kwaliteit van het onderwijs op peil houden. Momenteel kan een bestuur niet inspelen op kansen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen stelt daarom voor om aan geoptimaliseerde besturen, dus van een voldoende grote schaal, trekkingsrechten voor infrastructuurmiddelen ter beschikking te stellen. Ze kunnen dan zelf bepalen hoe ze hun capaciteit opdrijven: door gebouwen te huren, door pps-constructies op te zetten enzovoort. Om dat tegen 2020 te realiseren moet er een groeipad voor het budget uitgezet worden en een trekkingsrechtensysteem ontwikkeld worden. In afwachting is een volledig nieuw systeem om de schaarse middelen te verdelen, niet wenselijk.

Dirk Vanstappen vermeldt dat de mening van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen is samengevat in acht besluiten die terug te vinden zijn in een tekst die de parlementsleden bezorgd is (zie bijlage 2). Hij is ervan overtuigd dat de onderhandelingen tussen netten, minister en kabinet een haalbare en leefbare oplossing zullen opleveren voor de investeringen in schoolgebouwen. Het is goed dat de minister

inziet dat er middelen tekort zijn en dat zij werk maakt van een groeitraject voor financiering. Schoolgebouwen verbeteren kan niet zonder de handen vuil te maken.

2. Standpunt van GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

2.1. Vier bekommernissen

Raymonda Verdyck, afgevaardigd bestuurder, zal namens het GO! de nota van de minister bespreken. De nota is een goede zaak omdat de Vlaamse overheid een richting wil geven aan de scholenbouw. Heel wat principes ervan staan dicht bij de strategische doelstellingen van het GO!-bouwbeleid. Het GO! beheert namens de Vlaamse Gemeenschap meer dan 3400 schoolgebouwen en beschikt dus over heel wat expertise. Zijn bouwbeleid is recent hervormd volgens de methode van de integraalplannen. Dat zijn omvattende ruimtelijk beleidsplannen in functie van de pedagogische doelstellingen. Een schoolgebouw is immers geen doel op zich maar een middel voor kwaliteitsvol onderwijs. De gebouwen moeten afgestemd zijn op het type onderwijs dat erin gegeven wordt. Wegens de grote verschillen, worden alle participanten aan het onderwijsproces zoveel mogelijk betrokken bij de planning.

Het GO! wenst de parlementsleden op vier bekommernissen te wijzen: de financiering, het GO! als volwaardige partner, het waarborgen van de vrije keuze en het cruciale van een onderwijsvisie en -vernieuwing. Wat de financiering betreft, wil het GO! vooreerst de kwaliteit van zijn huidige patrimonium behouden. Elke school moet een gezonde, veilige, toegankelijke, duurzame leeromgeving zijn. Daarvoor zijn voldoende middelen nodig. Momenteel beschikt het GO! over een jaarlijks budget van 40 miljoen euro voor nieuwbouw terwijl de behoeften geraamd zijn op bijna twee miljard euro. In Vlaanderen krijgt één kind op twee les in gebouwen die grondige renovatie behoeven; één kind op zeven in gebouwen die eigenlijk vervangen moeten worden. Als er daar niets gebeurt, zullen er nog heel wat plaatsen verloren gaan, ook in regio's die niet met capaciteitsproblemen te kampen hebben. De inspectie geeft meer en meer een ongunstig advies (advies 3) voor veiligheid, bewoonbaarheid en hygiëne. Het GO! moet daar eerst aan verhelpen, waardoor andere scholen langer moeten wachten op nieuwbouw. De uitvoering van de planning 2010-2015 is ondertussen al verschoven naar 2022. Een lagere btw op schoolgebouwen zou al wat soelaas bieden. Daarnaast zouden andere subsidielijnen kunnen aangewend worden. Zo vallen 68 GO!-gebouwen onder Onroerend Erfgoed, waar de wachtlijsten ellenlang en de regels bijzonder streng zijn. Raymonda Verdyck vraagt na te gaan of het niet mogelijk is die middelen enkele jaren bij voorrang voor schoolgebouwen in te zetten.

Om een duurzaam schoolgebouw te bouwen, is minstens twee jaar nodig. Wegens de diversiteit van de studierichtingen zijn de behoeften niet zo gemakkelijk te bepalen als in het basisonderwijs. Louter gebaseerd op leerlingenaantal is alvast duidelijk dat er in sommige gebieden al in 2018 plaatsen te weinig zullen zijn. Het is dus nodig om ten laatste volgend jaar te weten hoe extra middelen worden ingezet. Daarnaast moet het lokale overleg tussen de partners afstemming blijven zoeken.

Omdat de behoeften groot zijn, acht het GO! het nodig om via alternatieve manieren extra middelen voor scholenbouw te vinden. Door de complexiteit van het DBFM-dossier en omwille van de éénmaligheid heeft het GO! er aanvankelijk in toegestemd AGIOn als gesprekspartner voor DBFM te laten optreden. Het GO! is echter bij bijzonder decreet bouwheer en beheerder van zijn gebouwen en wenst bij nieuwe constructies als volwaardige partner naast AGIOn op te treden. Dat is een tweede bekommernis. Het wil bij de besprekingen betrokken worden en zijn eigen beleid blijven voeren. AGIOn is trouwens ondertussen een extern verzelfstandigd agentschap geworden met de andere onderwijspartners in de raad van bestuur.

Gezien de Raad van het GO! de bevoegdheid heeft om eigen criteria voor zijn scholenbouw te bepalen, wil het ook in de uitrol van het masterplan Scholenbouw een partner zijn, uiteraard loyaal aan de principes van Vlaamse overheid. Door de invoering van de scholengroepen, zijn de GO!-schoolbesturen al geoptimaliseerd. Zij voeren mede, in overleg met het meso- en het lokale niveau, het bouwbeleid uit. Die gelaagde structuur maakt een integraal bouwbeleid mogelijk.

De vrije keuze waarborgen, een derde bekommernis, blijft voor het GO! vooropstaan, ook bij de uitvoering van dit masterplan. Wegens capaciteitsgebrek heeft het GO! bijna evenveel leerlingen moeten weigeren als er nieuwe ingeschreven zijn. Door de beperkte middelen is de groei, en daardoor ook het waarborgen van de vrije keuze voor het GO! gelimiteerd. Het vraagt de overheid bij de uitvoering van het masterplan daar sterker op in te zetten.

Ten vierde moeten gebouwen blijven beantwoorden aan de pedagogische visie, ook als die en de maatschappij snel evolueren. Leerlingen leren op andere manieren dan voorheen, moeten andere vaardigheden verwerven enzovoort. Het gebouw moet zich lenen tot een inspirerende en innovatieve schoolomgeving, maar ook tot een multifunctionele aanwending, waar het GO! trouwens helemaal voor gewonnen is. Inbedding in de leefgemeenschap is daarbij cruciaal. Die visie heeft het GO! vertaald in integraalplannen. Door de gelaagde netstructuur kan het GO! met alle geledingen samen nadenken over de onderwijsvisie maar tegelijk rekening houden met omgevingsfactoren en de context, onder andere de demografische evoluties. In de integraalplannen wordt ook gekeken hoe een beter beheer van het bestaande patrimonium meer capaciteit kan opleveren of optimaler kan worden aangewend. Dat leidt tot moeilijke keuzes, maar een betere en efficiëntere realisatie van de onderwijsvisie. Optreden als een goede huismoeder is de taak van elk net.

2.2. Integraalplannen

Edwin De Ceukelaire, pps-manager GO!, vult aan dat het GO! iets meer dan 800 domeinen met 3400 gebouwen beheert. Na een drietal proefprojecten in de periode 2011-2013 is een multidisciplinair team in 2014 gestart met integraalplannen. Doel is tegen 2018 voor de 28 scholengroepen van het GO! een integraalplan te hebben. Een integraalplan is meer dan een infrastructuurplan. Het start van de onderwijskundige visie van de scholen in de groep en is niet alleen gericht op basiskwaliteit en capaciteitsuitbreiding maar ook op het innovatiepotentieel van de gebouwen. Er gaat veel aandacht naar de omgevingsfactoren als demografische groei, doorstroming, onderwijsaanbod en leerlingenpopulatie. Per integraalplan wordt er een meerjarenplanning opgesteld.

De spreker licht de drie proefprojecten toe. In Mechelen werd er in 2012, in de beginfase van de modernisering van het secundair onderwijs, een integraalplan opgesteld. Alle campussen van het GO! werden doorgelicht: bouwtechnisch en op ruimtelijke mogelijkheden. Na een intens participatietraject is het studieaanbod geclusterd op vijf campussen. Leerlingen kiezen vandaag een campus in functie van hun interesse en talent (creëren, denken, doen, ondernemen en zorgen).

In Antwerpen was de capaciteit in het basisonderwijs het grote probleem. Door opleidingen te optimaliseren en te clusteren werd er bijkomend plaats gemaakt voor bijna 1000 leerlingen, eigenlijk het gevolg van een domino-effect. Een andere ingreep was het samenbrengen van de twee internaten op één locatie. In 2015 is er een integraalplan voor Brussel opgesteld. Door te schuiven met domeinen, eigendommen te verkopen, andere uit te breiden, zal het GO! tegen 2030 5000 extra plaatsen creëren. Daarvoor zal echter alternatieve financiering nodig zijn, waarvoor het GO! steun bij de procedures vraagt.

Het GO! maakt momenteel een 3D-scan van al zijn gebouwen, vergelijkbaar met Google Street View. Daarnaast wordt de conditie van elk gebouw gemeten en technisch gequoteerd. Zo kan objectief beoordeeld worden of een gebouw bijvoorbeeld nog te renoveren valt. Het GO! grijpt de opmaak van de integraalplannen aan om een facilitair managementinformatiesysteem te implementeren.

Raymonda Verdyck benadrukt nogmaals de omvattendheid van de aanpak, die vertrekt vanuit een onderwijskundige visie, rekening houdt met de demografische evoluties, de behoeften en de toestand van de gebouwen. Ze wijst er tot slot op dat in de conceptnota enkele fundamentele aspecten daarvoor ontbreken.

3. Standpunt van Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten

Patriek Delbaere, algemeen directeur OVSG, wijst erop dat zijn organisatie als vertegenwoordiger van het stedelijke en gemeentelijke onderwijs in de beleidsaanbevelingen bij de aanvang van de regeerperiode prominent aandacht besteed heeft aan de schoolinfrastructuur. Een van de acht statements was daaraan gewijd en droeg de titel 'Beschikbare middelen gericht investeren'. Toen reeds pleitte OVSG voor meer middelen, voor een meerjarenbegroting, voor een transparante toekenningsregeling van capaciteitsmiddelen, voor het activeren van leegstaande of onderbenutte schoolinfrastructuur en voor de aanpassing van de financiële verdeelsleutels.

3.1. Uitgangspunten

Voorafgaand aan het goedkeuren van de conceptnota hebben het OVSG en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten een visienota over de schoolgebouwen goedgekeurd (zie bijlage 6). Uitgangspunten zijn: de achterstand wegwerken, voldoende bijbouwen en een nieuwe benadering om de huidige situatie voortaan te vermijden. Om de achterstand weg te werken is een snellere doorlooptijd nodig: een regulier dossier van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs doet gemiddeld acht jaar van indiening tot subsidiëring. Daarnaast moeten er structureel bijkomende middelen zijn, niet op jaarbasis.

Uit het Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs blijkt dat de Vlaamse overheidsmiddelen voor Onderwijs in 2014-2015 als volgt verdeeld werden: 83,02 percent voor personeelskosten, zonder de door federale overheid betaalde pensioenkosten, 13,7 percent voor organisatiekosten en 3,92 percent voor investeringskosten. Alle Vlaamse schoolbesturen krijgen jaarlijks amper 0,31 miljard euro voor infrastructuur. Voor gemeenten dekken de subsidies ongeveer 55 percent van de kosten die ze doen voor schoolgebouwen. Daarnaast trekken de gemeenten jaarlijks ongeveer 17 miljoen euro uit voor investeringen in het deeltijds kunstonderwijs die niet gesubsidieerd worden door Vlaanderen. Terzijde vermeldt hij dat hij zeker niet pleit voor een verschuiving ten nadele van de personeelsmiddelen.

3.2. Vijf voorstellen

VVSG en OVSG geven in hun visienota vijf voorstellen: meer budget, of in ieder geval meer creativiteit met de centen; een sleutelrol voor de gemeenten; zeggenschap voor de Vlaamse overheid; geen tegenstrijdigheid in de regels; en een meer uniform systeem voor alle netten.

3.2.1. Meer budget en creatief met centen

Een substantiële verhoging van het infrastructuurbudget zal sowieso nodig zijn. In afwachting komt het erop aan de budgetten zo goed mogelijk te beheren. OVSG vraagt om het budget minstens op peil te houden, maar de parameters aan te passen. De financiële parameters, bepaald in Onderwijsdecreet II, in 1990, zijn

immers nooit aangepast en dus verouderd. Zo wordt er nog altijd gewerkt met afschrijvingen op 50 jaar terwijl een gebouw boekhoudkundig afgeschreven is op 33 jaar. De kloof tussen vraag en middelen, zoals getoond door de wachtlijsten, is slechts een fractie van wat nodig is. Voor het OVSG staan er bijvoorbeeld de schoolgebouwen van de steden Antwerpen en Gent niet op. Het aantal leerlingen, alsook de verdeling over de netten is sinds 1990 grondig gewijzigd. Als het volwassenenonderwijs of het deeltijds kunstonderwijs van gebouwen gebruikmaken, moeten hun leerlingen en cursisten minstens gewogen meegerekend worden. De pedagogische en didactische normen zijn sinds 1990 grondig gewijzigd, de normen van duurzaamheid en toegankelijkheid eveneens. Een deel van de middelen, in gemeentelijk en stedelijk onderwijs een derde van het budget, zal daarenboven naar de beschikbaarheidsvergoeding van de DBFM gaan en niet meer kunnen worden gebruikt voor reguliere investeringen.

OVSG acht het noodzakelijk de schoolinfrastructuur in Vlaanderen in kaart te brengen. De capaciteitsmonitor berekent alvast de capaciteitsbehoeften per gemeente. Daarnaast is een scholenkadaster nodig, om de omvang, ligging en de staat van de gebouwen te inventariseren. Kortom, het in kaart brengen en objectiveren van zowel vraag en het aanbod, want slechts met een goed behoefteberekeningsinstrument is een efficiënt langetermijnbeleid mogelijk dat de beperkte middelen, financieel en ruimtelijk, gegrond inzet. De gemeenten zijn sinds de vorige regeerperiode onderworpen aan een beheers- en beleidscyclus over een periode van zes jaar. Gemeenten hebben daarvoor van de Vlaamse overheid een stabiel langetermijnbudget voor schoolgebouwen nodig, zoals ook in het begin van de jaren negentig het geval was.

OVSG blijft een lans breken voor een btw-verlaging voor schoolgebouwen. Nu gaat 17 percent van het Vlaamse onderwijsbudget of 40 miljoen euro rechtstreeks naar het federale niveau, daarmee zouden om en bij de 11.750 plaatsen of ongeveer 470 klassen kunnen worden gecreëerd.

3.2.2. Sleutelrol voor de gemeente

De middelen zijn beperkt, ze moeten dan ook ingezet worden voor reële behoeften. De infrastructuur moet ook zo goed mogelijk aangewend worden, ook na de schooluren, maar ook als ze niet meer als schoolgebouw gebruikt worden. Het lokale bestuur heeft als beste – zo niet, als enige bestuursniveau – zicht op de concrete lokale noden en opportuniteiten. De gemeente moet dus een bepalende rol kunnen spelen, zeker in het basisonderwijs. 85 percent van de kinderen loopt immers school in een basisschool in hun eigen gemeente. Het Vlaamse beleid promoot trouwens de buurtschool. Onderwijs is een burgernabije dienstverlening bij uitstek, die aansluit bij heel wat andere diensten aan ouders zoals de voor- en naschoolse kinderopvang.

Of een schoolgebouw vernieuwd, vervangen of uitgebreid wordt, is momenteel louter een zaak van het schoolbestuur. Wil het investeren? Heeft het de financiële mogelijkheden om dit te doen? Wil het samenwerken met andere instanties? Investeringen met schaarse openbare middelen moeten breder dan dat afgewogen worden. De gemeente is daarbij een belangrijke partner omdat ze medebepalend is en een zicht heeft op de ontwikkelingen inzake ruimtelijke ordening, bevolking, mobiliteit, kinderopvang en vrije tijd. Een brede omgevingsanalyse ruimer dan onderwijs alleen is wenselijk.

Naast een langetermijnaanpak blijft crisisbeheer nodig. Plotse instroom zoals de recente vluchtelingenstroom is niet te voorzien. Verplaatsbare klascontainers zijn een oplossing in afwachting van een permanente oplossing als de nieuwkomers blijven. Het contingent kan centraal beheerd worden en ingezet waar nodig.

3.2.3. Zeggenschap van de Vlaamse overheid

De zeggenschap van de Vlaamse overheid is een derde uitgangspunt. De onderwijsmiddelen komen grotendeels van de overheid, hoewel het percentage verschilt van net tot net. Het schoolbestuur kan echter zelf beslissen om bij vervreemding van het schoolgebouw of de gronden de middelen op een andere manier aan te wenden: in een andere school, een andere gemeente enzovoort. Onderwijsbehoeften zijn cyclisch, gekoppeld aan de demografie: denataliteit wordt gevolgd door een babyboom of een migratiegolf. Door de vrije keuze van ouders zijn sommige instellingen overbevraagd, andere onderbenut. Landelijke gebieden ontvolken terwijl steden en randgebieden vergroenen. OVSG pleit er dus voor om de overheidsmiddelen flexibel in te zetten. De kaarten zouden nu misschien anders liggen als alle middelen die eens voor onderwijs gereserveerd waren, gerecupereerd waren. Daaronder verstaat de spreker ook gebouwen die een andere dan onderwijsbestemming kregen. Steden en gemeenten pleiten voor een voorkooprecht voor de overheid op schoolinfrastructuur zodat die opnieuw kan ingezet worden voor de gemeenschap. Ze pleiten ervoor multifunctioneel gebruik aan te moedigen en financieel te belonen. Multifunctioneel gebruik vergt vooreerst een betere samenspraak tussen school- en gemeentebesturen en andere actoren.

3.2.4. Tegenstrijdige regels wegwerken

De verantwoordelijkheid voor de schoolinfrastructuur ligt bij het individuele schoolbestuur, maar samenwerking kan winst opleveren. Belemmeringen voor het multifunctionele gebruik, zoals tegenstrijdige veiligheidsvoorschriften, bouw- of subsidievoorschriften van verschillende sectoren (kinderopvang, kunstonderwijs, sportaccommodaties, culturele of gemeenschapsinfrastructuur) moeten worden weggewerkt. Anderzijds moeten de gemeenten, ook voor schoolinfrastructuur, optimaal gebruik kunnen maken van de mogelijkheden van de organieke regelgeving. Heel wat daarvan is recent sterk gewijzigd: het Gemeentedecreet, de regels voor intergemeentelijke samenwerking en autonome gemeentebedrijven, lokale pps en dergelijke meer. OVSG vraagt dat de sectorale regels daarop worden afgestemd en hoopt dat de departementen en ministeries de regelgeving kennen, leren toepassen en aanvaarden. De gemeenten moeten duidelijk weten of en wanneer ze in hun zesjarige beleidsperiode subsidies krijgen zodat ze het kunnen incalculeren in hun financieel meerjarenplan.

3.2.5. Meer uniform systeem voor alle netten

Met een uniform systeem voor alle netten pleit OVSG vooral voor een meer uniforme verdeling van de middelen. Slechts objectieve verschillen tussen de netten mogen daarbij spelen. Dat is nu al zo voor de werkingsmiddelen. Voor elke leerling is er een gelijke basistoelage, correcties zijn er enkel op basis van objectiveerbare criteria of leerlingenkenmerken. Met omkaderingsmiddelen is dat ook gelukt. Eens de middelen toegekend, moet elk net zelf over de aanwending beslissen.

3.3. Beoordeling conceptnota

Positief in de conceptnota vindt het OVSG de zoektocht naar meer middelen, naar lokaal aangestuurde pps-formules en naar huursubsidies. Even belangrijk is dat het lokale bestuur dan zelf kan kiezen tussen de mogelijkheden. Het structurele overleg tussen schoolbestuur, schoolgemeenschap en lokaal bestuur, waarvan sprake in de nota, opent perspectieven om multifunctionele projecten meer ingang te laten vinden. Ook de ideeën over multifunctionaliteit, duurzaamheid en hergebruik van leegstaande schoolgebouwen steunt OVSG, alsook dat overbodige controles wegvallen. Het merkt wel op dat snellere procedures op zich geen soelaas bieden zonder meer middelen.

Vooraleer de conceptnota een masterplan wordt, is er een beter behoefteberekeningsinstrument nodig. De capaciteitsmonitor is één aspect daarvan maar ook de aanbodszijde moet beter in kaart gebracht worden. Voorts is een betere afstemming op ander regelgevingen en tussen de sectoren nodig. Als de veiligheid één keer gecontroleerd is voor een bepaalde subsidie, moet dat geen tweede keer meer gebeuren. De gemeenten vragen een goede meerjarenplanning van het Vlaamse overheidsbudget. Tot slot vraagt OVSG de verschillen te objectiveren en niet-objectiveerbare verschillen af te schaffen.

Het masterplan is pas te evalueren als het eraan gekoppelde financiële traject bekend is. Om de achterstand goed te maken is er een brede en volgehouden maatschappelijke inspanning nodig. De onderfinanciering van een dertigtal jaar is niet op één jaar weg te werken. In het gemeentelijk basisonderwijs is de basisfinanciering voor een kleuter 439 euro en voor een lagere schoolkind 662 euro. Voor infrastructuur krijgt het 98 euro per leerling in het basisonderwijs. Dat zijn louter de middelen van Onderwijsdecreet II, dus niet die voor DBFM noch voor capaciteitsuitbreiding. Om de huidige gebouwen te vernieuwen na de boekhoudkundige afschrijftermijn van 33 jaar en gesteld dat de normen in die periode niet verstrengen, is er 515 euro per leerling per jaar nodig. OVSG vraagt middelen te mobiliseren opdat de kinderen een volwaardig zitje krijgen in de scholen van de toekomst en kijkt uit naar een masterplan dat hoop geeft om dat te realiseren.

4. Standpunt Scholen van Morgen nv

4.1. Van idee tot Scholen van Morgen

Daniël Geerts schetst de ontstaansgeschiedenis van de DBFM Scholen van Morgen nv. In juli 2006 keurde het Vlaams Parlement het decreet goed dat DBFM, een specifieke pps-constructie, voor schoolinfrastructuur, instelt. Pas in juni 2010 wordt er een overeenkomst, een zogenaamde financial close, tussen de publieke en private partner, zijnde de Fortisgroep getekend voor het programma Scholen van Morgen. De Fortisgroep is ondertussen BNP-Paribas-Fortis als bank en AG Real Estate als projectontwikkelaar.

Het programma Scholen voor Morgen heeft tot doel 165 projecten te ontwerpen, bouwen, financieren en onderhouden: 108 projecten voor het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 30 voor het GO! en 27 voor OVSG en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen. De totale bouwoppervlakte bedraag 625.000 m², de omgevingswerken bestrijken 300.000 m². Voor 90 percent gaat het om nieuwbouw en 10 percent renovatie. De projecten variëren in grootte van 800 m² tot 27.500 m² en liggen verspreid over Vlaanderen en Brussel. Elke school krijgt een individueel architecturaal ontwerp en de groep zal het gebouw tot 30 jaar na oplevering kwalitatief onderhouden. Scholen moeten 30 jaar een vaste beschikbaarheidsvergoeding betalen, waarna er een kosteloze overdracht is van de schoolgebouwen aan de inrichtende macht of het schoolbestuur. Het programma is het grootste sociale infrastructuurproject in Europa.

De bouwheer is de DBFM Scholen van Morgen nv, daarin bijgestaan door de afgevaardigd bouwheer AG Real Estate COPiD. Voorts zijn er 5 banken, 63 ontwerpteams en 13 algemene aannemers van klasse 8. De schoolbesturen worden bijgestaan en gesubsidieerd door AGIOn, dat samen met de Vlaamse Bouwmeester de fysische en financiële normen nakijkt en de architecturale vrijheid vrijwaart.

Dit is geen klassieke pps. Vooreerst omdat er aanvankelijk een volumerisico was: schoolbesturen zijn pas gebonden als ze de individuele DBFM-overeenkomst tekenen. Daarnaast wordt elk project in samenspraak met het betreffende schoolbestuur gedefinieerd. Na een minicompetitie of een open oproep wordt er een

architect aangesteld. De DBFM zorgt voor de bouwvergunningen en selecteert en contracteert de aannemers.

4.2. Realisatie Scholen van Morgen

Sinds de financial close gesloten werd in juni 2010, hebben de projecten een vertraging van twaalf tot veertien maanden opgelopen, voornamelijk in de pre-designfase. Het heeft tijd gekost om scholen, architecten en aannemers over de streep te trekken. Door de vertraging riskeerden enkele projecten uit de boot te vallen, maar daaraan is in december 2014 verholpen met het Memorandum of Understanding tussen de Vlaamse Regering en de DBFM waardoor zowel de termijnen voor de indiening van de bouwaanvraag als de termijnen van de bouwlening verlengd werden.

Bij aanvang gaat de DBFM een bouwlening aan om de constructiekosten te betalen. Eens de school opgeleverd is, wordt overgestapt op een langetermijnlening van 30 jaar. De DBFM zorgt ook voor een rente-indekking op haar vorderingen en schulden. Voor 161 van de 165 projecten is er ondertussen een vergunning. 153 projecten zijn toegewezen aan een aannemer. Het aanvangsbevel van 131 projecten is gegeven, wat betekent dat de bouw gestart is. Ondertussen zijn er 12 projecten in gebruik, goed voor ongeveer 40.000 m². In 2015 wordt er gemiddeld een project per week opgeleverd, tot ongeveer 80.000 m² tegen het einde van het jaar. In 2016 zal dat met gemiddeld twee opleveringen per week, stijgen tot meer dan 400.000 m² of 121 projecten. Tegen begin 2018 zullen er 158 scholen gebouwd zijn en 161 tegen januari 2019. De spreker somt enkele opgeleverde projecten op: het Gemeentelijk Technisch Instituut in Londerzeel, het Sint-Claracollege in Arendonk, het Sint-Jozefcollege in Aarschot, de Buitenling in Paal, het GO! in Sint-Niklaas, de Sint-Eduardusschool in Merksem en de Zeevaartschool op Linkeroever.

4.3. Kritische reflecties

Voorts gaat de spreker in op enkele kritische reflecties. Terecht wordt gezegd dat Scholen van Morgen een complexe structuur is. Dat is omdat vele belanghebbenden samen tot besluiten moeten komen. Daarenboven is de regelgeving voor de scholenbouw complex. Gevolg is een ingewikkelde juridische context waarbij schoolbesturen, architecten en aannemers zware contracten afsluiten waarmee ze niet vertrouwd zijn. Dat is echter nodig om juridische en financiële zekerheid te garanderen. Het scheiden van het ontwerp en de bouw was trouwens een uitdrukkelijke keuze. De lange voorbereidingstijd heeft zijn vruchten bewezen in de bouwperiode.

Zoals gezegd is in de pre-ontwerpfase twaalf tot veertien maanden vertraging opgelopen. Daarbij komt nog dat niet voor elk project gemakkelijk een aannemer te vinden is. Al bij al is de vertraging beperkt gebleven en de korte doorlooptijden van de bouw worden doorgaans gerespecteerd: van de twaalf opgeleverde scholen zijn er elf tijdig opgeleverd, één met een vertraging van enkele maanden. Voorts zijn er nog enkele vertragende factoren die bij elk bouwproject kunnen opduiken: gerechtelijke of administratieve procedures, bodemsanering, archeologische vondsten en wijziging van de projectdefinitie tijdens het traject.

Het klopt dat de projecten redelijk eenvormig zijn. De aanpak is immers overkoepelend, de algemene voorwaarden zijn gelijk voor elke partner. Een dergelijk groot programma kan niet buiten een streng en strak keurslijf. Het is ook nodig om de timing en budgetten te respecteren. De architecturale vrijheid is echter gerespecteerd.

Scholen van Morgen krijgt ook het verwijt duur te zijn, maar de spreker wijst erop dat een school waar voor haar geld krijgt. Bij het ontwerpen en bouwen zijn alle financiële en fysische normen van AGIOn gerespecteerd. De strenge contractuele bepalingen laten trouwens weinig tot geen meerwerken toe. En bij de materiaalkeuze zal de aannemer in het achterhoofd houden dat hij het gebouw nog 30 jaar moet onderhouden. De langetermijnlening is verkregen aan goedkope voorwaarden. Daarenboven zijn de scholen blij dat de beschikbaarheidsvergoedingen gedurende 30 jaar vast zijn. Tijdens de onderhoudsperiode is er een strenge en systematische opvolging, zowel preventief als correctief, volgens vooraf vastgestelde normen. Op het einde van de onderhoudsperiode zal er ook een normcontrole gebeuren om de school in prima staat over te dragen aan het schoolbestuur.

Dat er een afgevaardigd bouwheer is, maakt de zaak inderdaad duurder. Schoolbesturen zijn echter blij dat ze de verantwoordelijkheid kunnen doorgeven en professioneel begeleid worden. In het andere geval zouden daar leerkrachten voor aangesteld worden die dan minder tijd hebben voor lesgeven. Die programmatorische aanpak, de centralisatie, laat ook een verregaande specialisatie toe. Zo heeft de afgevaardigd bouwheer een competentiecentrum voor outputspecificaties en brandnormen, voor bodemsanering, voor vergunningen en voor nutsvoorzieningen. De afgevaardigd bouwheer ziet toe op de kwaliteit en de timing in de verschillende projectfases.

De tevredenheidsenquête leverde een uiterst positieve appreciatie op van de schoolbesturen, de echte waardemeter voor het programma Scholen van Morgen. Dat blijkt ook telkens bij de ondertekening van de overeenkomsten, bij eerstesteenleggingen en bij openingen. Ook architecten en aannemers zijn positief. De spreker pleit ervoor de kennis bij de projectverantwoordelijken niet verloren te laten gaan en hun taken op een of andere manier te bestendigen.

5. Vragen en opmerkingen van de leden

5.1. Vragen en opmerkingen van Jo De Ro

De onderzoekers van de capaciteitsmonitor wijzen op de belangrijke rol van gemeenten in capaciteitskwesties, aldus *Jo De Ro*. Hoe denken de sprekers daarover? Als voorzitter van een inrichtende macht die al decennia zijn onderwijsgebouwen openstelt voor andere gebruikers, weet hij dat scholen die dat gratis doen benadeeld zijn ten opzichte van scholen die daar de marktprijs voor vragen. Hoe zien de sprekers de praktische problemen die gepaard gaan met multifunctioneel gebruik, zoals de grotere slijtage van de gebouwen? Houdt Scholen van Morgen daar rekening mee bij zijn materiaalkeuze?

Het OVSG klaagt aan dat de normen van Onderwijsdecreet II niet aangepast zijn. Wat denken de andere sprekers daarover? Het bevreemdt Jo De Ro dat er maar een paar gebouwen meerdere netten huisvesten. Wat zijn de redenen daarvoor? Het GO! heeft heel wat kinderen moeten weigeren. Heeft het weet hoeveel ouders zich daardoor gekrenkt voelden in hun vrije schoolkeuze?

DBFM lijkt duur voor scholen, maar of het dat ook is als de hele projectduur in ogenschouw genomen wordt, is niet duidelijk. Scholen betalen gedurende 30 jaar een vaste vergoeding, moeten geen eigen personeel hebben voor onderhoud, bouwbegeleiding en andere. Heeft Scholen van Morgen modellen om het volledige kostenverschil met reguliere bouw te berekenen over de hele periode? Tot slot wil hij weten welke niet-onderwijswetgeving het meest nefast is voor het onderwijsinfrastructuurbudget.

5.2. Vragen en opmerkingen van Caroline Gennez

Caroline Gennez illustreert met enkele voorbeelden de ingewikkeldheid van de scholenbouwregelingen. Ze acht het belangrijk om bij de implementatie van het masterplan de systemen en subsidiestromen zo eenvoudig en transparant mogelijk te maken. Katholiek Onderwijs Vlaanderen pleit voor een Vlaanderenbreed masterplan met enkel grote lijnen, OVSG daarentegen voor meer uniformiteit. Vergt meer eenvoud en transparantie toch niet meer eenvormigheid in procedures? Zo worden de geldstromen van de netten en de kostprijs ook beter vergelijkbaar.

Dat alle sprekers voor een lokale regierol pleiten, verheugt Caroline Gennez. Dat is nodig om de capaciteitsbehoefte te berekenen en om gepast plaatsen bij te creëren. Zijn de sprekers het ermee eens dat de belangrijkste criteria voor de lokale taskforces om de capaciteitsmiddelen te besteden, realisatietermijn, kwaliteit en multifunctionaliteit zijn? En dat om de snelle uitvoering niet te hinderen de criteria best tot die beperkt blijven? Voor de toekenning van die middelen zou de noodzaak dan weer het voornaamste criterium moeten zijn en niet het moment van inschrijving op de wachtlijst. Een jarenlange wachtlijst heeft inderdaad de neiging selffulfilling te worden en in de loop van de jaren veranderen daarenboven de behoeften. Wat vinden de sprekers van de criteria die de conceptnota naar voren schuift: tijdstip van inschrijving, noodzaak, kwaliteit en multifunctionaliteit? Hoe zien ze die concreet gemaakt? Trekkingsrechten maken het schoolbesturen en inrichtende machten allicht eenvoudiger, maar hoe erop toe te zien dat de middelen echt gaan naar infrastructuur? Te veel administratieve rechtvaardigingsvereisten achteraf belast ook de schoolbesturen.

Heel wat onderwijzend personeel zou maar wat graag zich enkel bezighouden met onderwijs, aldus Caroline Gennez. Ze informeert hoe de sprekers denken over het loskoppelen van de onderwijsfunctie van het eigenaarschap en ook het onderhoud van de gebouwen. Maatschappelijk vastgoed kan dan beheerd worden door een afzonderlijke structuur.

Het parlementslid is zeer gecharmeerd door de integraalplannen van het GO! Ze zag de goede resultaten ervan al in Mechelen. Met het op vijf campussen geclusterde aanbod is dat voor haar de school van de toekomst. Hebben de andere netten gelijkaardige methoden? Netoverschrijdende samenwerking en een lokale publieke, neutrale regie moeten ervoor zorgen dat capaciteitsmiddelen gebruikt worden voor reële behoeften. Zo kan verhinderd worden dat louter capaciteit het criterium wordt en er geen oog is voor de populariteit van netten of scholen. Als schepen heeft ze de ervaring dat transparantie en een bestuur alert voor patrimoniummogelijkheden, zorgen dat de capaciteitsmiddelen verdeeld worden op basis van noodzaak en dat de projecten snel uitgevoerd worden.

Ook zij acht een scholenkadaster dringend. Ze informeert waarom het er nog niet is. En hoe het er snel kan komen? Aan Scholen van Morgen vraagt ze hoe die zijn expertise gecontinueerd wil zien. Moet dat met een aanhangsel aan het contract? Is hij bereid om nieuwe criteria zoals multifunctionaliteit te aanvaarden? Hebben Scholen van Morgen of de netten tips voor de kleinere pps-constructies en de nieuwe samenwerkings- en financieringsmodellen die aangekondigd worden in de nota?

Ook zij is een voorstander van een lagere btw van 6 percent voor schoolgebouwen. Als het kan voor welzijnsinvesteringen, waarom dan niet voor scholenbouw? Dat zou onderdeel uitmaken van de federale taxshiftplannen. De aanmeldingsprocedure bij de Europese Unie zou ingeleid zijn. Weten de sprekers daar meer over?

Ze informeert voorts of het Katholiek Onderwijs Vlaanderen open staat voor de integratie van functies: bijvoorbeeld crèches en kinderopvang op de onderwijssite,

wat het zogenaamde opvoedingscontinuüm zou bevorderen. Volgens Europees onderzoek over 'early childhood education' is een bruuske overgang tussen crèche en school niet bevorderlijk. Ze beseft wel dat regelgeving en subsidiestromen verschillen. Enkele Mechelse scholen hebben ondertussen minicrèches op hun site. Is dat een voorbeeld dat de netten wensen te volgen? Of zien ze multifunctionaliteit vooral als het openstellen van schoolgebouwen buiten de schooluren? Tot slot sluit ze zich aan bij het eensgezinde pleidooi voor meer middelen. Het bevreemdt haar dat in het eerste jaar van deze regeerperiode minder middelen naar onderwijs gingen dan in het laatste van de vorige. Hebben de sprekers hoop op beterschap?

5.3. Vragen en opmerkingen van Koen Daniëls

Als de btw zo gemakkelijk te verlagen is, vraagt *Koen Daniëls* zich af waarom het tijdens de vorige regeerperiode niet gebeurde. Hij stelt tevens voor snel de criteria van Onderwijsdecreet II aan te pakken. Op 25 april 2015 is slechts 19 percent van de capaciteitsmiddelen verdeeld en dat is niet enkel door lokale ruzies. Hoe zien de sprekers de evolutie? Hoe te vermijden dat schoolgebouwen en -gronden nog vervreemd worden? In bepaalde gebieden zou er dan geen capaciteitstekort geweest zijn. Tegen multifunctionele inzet van gebouwen zijn er vast heel wat kleine bezwaren, maar het is noodzakelijk, dus de hinderpalen moeten aangepakt worden. Voor N-VA houdt dat niet in dat iedereen zo maar dag en nacht in het gebouw moet kunnen. De spreker doet de suggestie van retributieovereenkomsten.

DBFM juridisch en praktisch haalbaar houden, is een zorg van het parlementslid. Door de schaalgrootte van de projecten zijn maar weinig aannemers in staat op de aanbesteding in te tekenen. Vaak speelt de markt dus niet, wat een invloed heeft op de prijs. Hij informeert ook of de financiële norm te hoog of te laag is. Zijn kosten van schoolgebouwen überhaupt objectief te vergelijken?

Vindt het GO! dat de grondwettelijke vrije schoolkeuze of de vrije schoolkeuze van de ouders in het gedrang komt als het kinderen moet weigeren? Gaat het om de vrije keuze voor een school, voor een confessie? Hij vraagt het Katholiek Onderwijs Vlaanderen wat het precies bedoelt met ''trekkingsrechten voor infrastructuurmiddelen voor geoptimaliseerde schaalvergrootte besturen die aan bepaalde voorwaarden voldoen.''. En is de invloed op de middelen uit dezelfde pot voor anderen? Tot slot wil hij weten hoe de diverse verkorte procedures zich onderling verhouden. Geld voor dringende renovaties betekent minder geld voor nieuwbouw. En hoe vermijden dat er geld gaat naar gebouwen die niet meer te renoveren zijn?

5.4. Vragen en opmerkingen van Jos De Meyer

Jos De Meyer ziet een grote verscheidenheid in het onderwijslandschap en benadrukt dat het erop aankomt nieuwe plaatsen te scheppen, maar ook de oude capaciteit te behouden. Hij informeert of de sprekers akkoord gaan met de huidige verdeling van de capaciteitsmiddelen: 30 percent via de gewone procedure en 70 percent via de verkorte procedure. Daardoor slepen de grote dossiers wel langer aan. Voorts wil hij weten of de noodzakelijke patrimoniuminventaris best door de netten of de overheid opgesteld wordt en of dat binnen een redelijke termijn kan.

Leslokalen delen gaat eigenlijk vooral met andere onderwijsverstrekkers zoals deeltijds kunstonderwijs en volwassenonderwijs. Het is gemakkelijker om refters, speelplaatsen en turnzalen ook aan anderen ter beschikking te stellen 's avonds en in het weekend. Uiteraard is dat gekoppeld aan voorwaarden. Als de overheid multifunctioneel gebruik wil, moet ze ook multifinanciering mogelijk maken, bijvoorbeeld voor het gebruik van de sporthal door sportverenigingen onder verantwoordelijkheid van de gemeente. Welke obstakels moeten daarvoor geruimd worden?

Voorts ziet Jos De Meyer de voordelen van schaalgrootte, maar hij wil weten of kleinschalige pps-constructies niet geschikter zijn als de middelen beperkt zijn. Hij acht twee vormen van netoverschrijdende samenwerking onmiddellijk toepasbaar: een voorkooprecht voor scholen van elk net als lege schoolgebouwen verkocht worden en niet-gebruikte leslokalen aan een school van een ander net ter beschikking stellen. Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen suggereert om in capaciteitsregio's het subsidiepercentage van 70 naar 80 percent te brengen. Voor de spreker mag dat opgedreven worden tot het percentage voor DBFM. Een hoger percentage komt de snelheid van realisatie ten goede. Als de snelheid daarenboven een criterium is om subsidies te krijgen, is het niet meer dan eerlijk om het percentage mee in overweging te nemen. OVSG pleit voor uniforme systemen, maar waarom hanteert het dan zelf andere regels voor Antwerpse en Gentse scholen dan voor andere?

5.5. Vragen en opmerkingen van Kathleen Krekels

Voor *Kathleen Krekels* omvat een langetermijnvisie, één van de vijf strategische doelstellingen van de conceptnota, niet alleen een langetermijnplan maar ook een beheersmatige aanpak. Ze is bezorgd over de draagkracht, vooral dan van directies. Heel wat onder hen zouden maar wat graag samenwerken met Scholen van Morgen omdat zij de technische kennis zelf niet bezitten. Ze informeert hoe de netten de directies die op reguliere wijze bouwen of renoveren, bijstaan. Zijn er suggesties dienaangaande die de minister zou moeten kennen?

Scholen van Morgen haalt de financiële norm van AGIOn, maar scholen moeten om die norm te halen soms wel toegevingen moeten doen die ten koste gaan van de multifunctionele gebruiksmogelijkheden en soms zelfs de capaciteitsuitbreiding. Hoe kan dat beter?

6. Antwoorden van de sprekers

6.1. Antwoorden van Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Dirk Vanstappen ziet geen tegenstelling tussen een uniform Vlaanderenbreed masterplan en verschillen in de uitwerking. Het verkeersreglement wordt ook anders toegepast voor een voetganger dan voor een automobilist. Uniformiteit in beleidsmatige doelstellingen is mogelijk. Er kan uniformiteit zijn in een administratief afsprakenkader voor de goedkeuring en behandeling van een dossier, maar niet tot op de werkvloer in de wijze waarop projecten geprioriteerd worden. Katholiek Onderwijs Vlaanderen gelooft in een lokale regierol voor capaciteit, maar de lokale taskforce moet zich beperken tot een ondersteunende rol voor de initiatiefnemers. Het wordt wel moeilijker als de regisseur, dus de gemeente, ook onderwijs aanbiedt, want dan treedt zij op als rechter en partij. Een aanspreekpunt bij de gemeente om plannen te bespreken, bij te sturen en af te stemmen op andere onderwijsverstrekkers, is zeker zinvol.

Netoverschrijdende samenwerking voor infrastructuur is mogelijk, maar minder voor klaslokalen. Heel wat nevenruimtes zijn echter onderbenut: auditoria, sporthallen enzovoort. Eigenlijk hoeven die zelfs niet op een schoolsite te staan om gebruikt te worden door scholen van verschillende netten.

De besteding van trekkingsrechten kan op dezelfde wijze worden gecontroleerd als de werkingstoelagen. Een school moet verantwoorden dat de middelen besteed worden waarvoor ze bestemd zijn, waarop een verificatie volgt. Trekkingsrechten wapenen een schoolbestuur bij onderhandelingen met een privépartner. In stedelijke centra zijn er bijvoorbeeld heel wat mogelijkheden om samen te werken en zelfs een deel van de bouwkosten te recupereren. Zo kan onder een speelplaats een parking aangelegd worden, of kunnen, als de school niet alle vergunde bouw-

lagen nodig heeft, bepaalde verdiepingen voor andere functies gebruikt worden. Onderhandelen met een privépartner gaat gemakkelijker als de school zelf kan beslissen en niet eerst het fiat moet krijgen van de subsidiërende overheid.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen wil geen eigenaar worden van alle gebouwen. Dat zou veel geld kosten maar niets veranderen aan de staat van het gebouw. Het GO! dat wel eigenaar is, verkoopt soms gebouwen om elders andere aan te kopen, in functie van de onderwijsbehoeften. Dat is op zich geen probleem, als er maar financiële transparantie is. De spreker drukt ook zijn waardering uit voor de integraalplannen van het GO!.

Terwijl ze het daar voorheen moeilijker mee hadden, zouden de meeste schoolbesturen nu tekenen voor een hoger subsidiepercentage in ruil voor publiek eigenaarschap. Uiteraard moet elke eigenaar, ook de overheid, de onderwijsverstrekker de volle vrijheid laten in zijn onderwijsontwikkeling. Zo moet het mogelijk zijn in de gebouwen na verloop van tijd andere opleidingen aan te bieden die mogelijks meer risico inhouden voor de staat van het gebouw, zoals kunststoffenopleidingen. De achterdocht zal minder groot zijn als de overheid die eigenaar is, zelf geen onderwijs aanbiedt.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft niets tegen een kadaster van schoolgebouwen. Pogingen met DIGO destijds zijn gestrand op de kostprijs. Ondertussen zijn de technische mogelijkheden verbeterd en zijn er al heel wat gegevens voorhanden. De ruwe gegevens zoals de ligging zijn te achterhalen via een GIS-applicatie. Vooral grote besturen beschikken ook over de gedetailleerde gegevens, zoals plannen van de complexen. Vooral kleinere besturen – het Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft nog een vierhonderdtal besturen die één school beheren, de zogenaamde éénpitters – hebben daar wat meer hulp voor nodig.

Door slechts één vorm van multifunctionaliteit te beschrijven, wou Dirk Vanstappen zeker niet de andere vormen uitsluiten. Ook daarvan zijn er al goede voorbeelden. Besturen moeten gedwongen worden na te denken over multi-inzetbaarheid. Het vergt echter meer dan op het eerste zicht blijkt. Zo heeft een schooltje enkel een kleine turnzaal nodig, met één kleedkamer, en liefst grenzend aan de speelplaats. Om het ook bruikbaar te maken voor sportclubs moet de zaal aan de buitenkant van het gebouw liggen, een cafetaria hebben, vier kleedkamers en groter zijn. Op sommige plaatsen is het al gelukt de gemeente daarvan de meerkosten te laten betalen, op andere plaatsen is het project op de financiën gestrand. Heel wat scholen willen onder hun dak best wel een minicrèche, een kinderopvang enzovoort. Het komt erop aan dat te vergemakkelijken.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen plaats kanttekeningen bij de verhouding in de besteding van de middelen met 70% via 'dossiers in afwijking van de chronologie' en 30% 'standaarddossiers'. Heel wat dossiers die meegerekend worden als een goedkeuring in afwijking van de chronologie, volgens een van de snelle procedures kunnen ook perfect meegerekend worden als goedkeuringen volgens de standaardprocedure. Nu wordt bijvoorbeeld een financiële verhoging omdat een project duurder blijkt te zijn na aanbesteding, genoteerd als een goedkeuring in afwijking van de chronologie, ook wanneer het oorspronkelijke dossier de standaardprocedure doorliep. Een promotiebouwdossier volgt voor Katholiek Onderwijs Vlaanderen de chronologie maar staat bij AGIOn niet geboekstaafd als een standaarddossier omdat het door de administratie als een aankoopdossier verwerkt wordt: er wordt niet op een klassieke manier een aannemer aangesteld en er komen dus ook geen facturen binnen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft met AGIOn geprobeerd om de verhouding waarheidsgetrouwer te berekenen en kwam aan een verhouding 55/45 percent.

Dat er maar 19 percent van de capaciteitsmiddelen aangewend werd, heeft ook Katholiek Onderwijs Vlaanderen verbaasd. Een van de oorzaken is dat scholen enthousiaste ideeën hadden en hun financiële mogelijkheden maar ook de praktische haalbaarheid foutief inschatten. Als de middelen gewoon in het AGIOn-budget waren terechtgekomen en dus maar toegekend werden als een snelle realisatie mogelijk is, had dat probleem zich niet gesteld.

Snelle oplossingen zijn zeker nodig als er capaciteit te kort is. Katholiek Onderwijs Vlaanderen moet echter kiezen voor duurzame oplossingen. Modulaire units zijn goed, ze staan er snel maar de kosten zijn ongeveer gelijk. De vervangingstermijn is echter korter, waardoor ze voor katholieke schoolbesturen niet betaalbaar zijn. Duurzame oplossingen vergen echter meer tijd. Van snelheid van uitvoering ongenuanceerd een criterium maken is dus niet wenselijk.

Directies zijn inderdaad overbevraagd, maar zijn hiervoor soms zelf deels verantwoordelijk omdat ze gedreven zijn om alles zelf blijvend op te volgen. Het management in welzijnsinstellingen wordt gespreid over heel wat meer directieteamleden. In onderwijs is dat helemaal anders. Door bestuurlijke optimalisering en schaalvergroting hoopt Katholiek Onderwijs Vlaanderen het beleidsvoerend vermogen te verbeteren en de directies zo te ontzorgen. De koepel steunt de directies nu al tot en met het indienen van dossiers bij AGIOn en het opvolgen van de facturen. Als een directie de weg niet vindt naar de koepel, dan heeft de koepel misschien slecht gecommuniceerd. Als een directie geen gebruik wenst te maken van de ondersteuning die de koepel biedt – wat haar goed recht is –, wordt ze niet van taken ontlast. Het komt erop aan de aanwezige expertise van gemeente, bestuur, koepel en andere samen te voegen om een optimaal effect te ressorteren.

Onderwijsdecreet II geeft een verdeelsleutel voor de middelen over de netten, maar ook een stramien om te bepalen hoeveel overheidsgeld nodig is voor scholenbouw. Naargelang de invalshoek kan dat heel andere cijfers opleveren. Zo is een gebouw boekhoudkundig afgeschreven op 30 jaar, maar kan het veel langer meegaan als het goed onderhouden wordt, wat dan uiteraard ook geld kost. Als de gebouwcomponenten beoordeeld worden met een Nederlandse norm, levert dat een correct beeld van de kwaliteit op, maar de ingrepen kosten confronterend veel geld, minstens het dubbele van de huidige middelen. De spreker acht het wenselijk om over al die aspecten te overleggen met netten en overheid. Onderwijsdecreet II is immers inderdaad verouderd. In afwachting van die behoeftebepaling is het nu al nodig de middelen te verhogen.

Dat een kind in een school geweigerd wordt, betekent niet automatisch dat zijn vrije schoolkeuze in het gedrang komt. Cijfers kunnen ook vertekend zijn: kinderen die meermaals geteld worden bij een centraal registratiesysteem bijvoorbeeld. Het kan ook dat hetzelfde kind eerst geweigerd wordt in een vrije school en later in een gemeentelijke school en daarna in een gemeenschapsschool of omgekeerd.

Het is moeilijk te zeggen welke andere reglementering de scholen het duurst te staan komt. De spreker heeft wel de indruk dat er te veel dure technologische hoogstandjes verplicht worden. Zo moet een nieuw schoolgebouw bijvoorbeeld een duur ventilatiesysteem hebben. Als er daardoor geen geld rest voor het onderhoud van dat systeem, is de luchtkwaliteit mogelijks slechter dan als de ramen gewoon open zouden gezet worden. Een CO_2-melder die een signaal geeft als een bepaald niveau bereikt wordt, waarna de ramen worden opengezet, is een veel goedkopere oplossing. De reglementering zou beter beperkt zijn tot het resultaat, namelijk een betere luchtkwaliteit, en de methode aan de bouwheer laten.

Ook Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft ooit schoolgebouwen verkocht, was ooit opgelucht om zonder boete onder de erfpacht uit te geraken, als het die gebouwen op dat moment niet meer nodig had. En heeft daar ook al soms spijt van gehad.

Dirk Vanstappen wil een voorkooprecht voor onderwijs in overweging nemen, maar vooraf de voor- en nadelen grondig bestuderen. Wat als een school een deel van zijn gebouwen wil verkopen aan een kinderopvanginitiatief en een andere school dat verhindert door gebruik te maken van het voorkooprecht?

Bouwkosten vergelijken is een heikele kwestie. Duidelijk is dat het goedkoper bouwen is in Bachten de Kupe dan in Brussel. En net in die gemeenten waar het bouwen duur is, was er capaciteit te kort. Allicht valt er nog wel wat goedkoper te bouwen door een meer doordachte materiaal- en conceptkeuze. Hoe precies, kan de spreker niet zeggen. Het Vlaams Energieagentschap berekent periodiek wat de kostprijs voor oprichting en onderhoud van bepaalde type gebouwen is in relatie tot het E-peil dat ze halen. Door in het model in te grijpen op isolatie, luchtdichtheid en technieken, ontstaat in de grafiek een volgend punt. Uiteindelijk vormen al die punten een wolk. In een grafiek uitgezet geeft dat een paretofront, de onderzijde van de wolk, van een kostenefficiënt E-peil. Het verontrust de spreker dat een lager E-peil ook een aanzienlijk hogere levenscycluskost kan betekenen. Hij heeft het Vlaams Energieagentschap dan ook gevraagd samen na te gaan hoe domme keuzes te vermijden. Hij heeft soms het gevoel dat er eerder punten gesprokkeld worden dan er daadwerkelijk energieefficiënt geïnvesteerd wordt. De hele kwestie vergt dus nog wat uitwerking. De afdeling Kennis en Advisering van AGIOn kan daarvoor een goede partner zijn.

Elisabeth Meuleman ziet trekkingsrechten als een oplossing voor de discussie tussen chronologie en dringendheid van dossiers, maar eerst moet er bestuurlijke optimalisatie zijn. Op welke basis kunnen infrastructuurtrekkingsrechten toegekend worden? Criteria als leerlingenaantal die wel gelden voor werkingsmiddelen, zijn daarvoor onzinnig.

Als het schoolbestuur geoptimaliseerd en schaalvergroot is en voldoende beleidsvoerend vermogen heeft, ziet *Dirk Vanstappen* alvast drie aanknopingspunten voor criteria: een duidelijke regionale inbedding, een onderwijsaanbod over de lengte en de breedte en een bepaalde schaalgrootte. Hoe de middelen verdeeld worden, is nog te bepalen. Het hoger onderwijs werkt ondertussen wel met trekkingsrechten, maar de instellingen daar zijn onderling vergelijkbaar, het zijn er ook veel minder en doorgaans kenden de betrokkenen elkaar. Dat voor het volledige onderwijs invoeren, is, gezien de grote verscheidenheid, veel moeilijker. Als een bepaald onderwijstype benadeeld wordt, wat onvermijdelijk is, zal dat echter geen invloed hebben voor een schaalvergroot bestuur dat ook onderwijstypes onder zijn vleugels heeft die bevoordeeld worden. Als ieder op een redelijke manier behandeld wordt en zijn verantwoordelijkheid neemt, kan er met trekkingsrechten meer uit de schaarse middelen gehaald worden. Desalniettemin blijft Katholiek Onderwijs Vlaanderen pleiten voor meer middelen.

6.2. Antwoorden van GO!

Raymonda Verdyck nodigt de commissie uit om ter plaatse kennis te maken met het infrastructuurbeleid van het GO! en zijn problemen. Steeds weer wordt opgeworpen dat het GO! alle infrastructuurkosten betaald weet door de overheid, wat logisch is aangezien het slechts één financierder heeft. Gezien de grote achterstand, een budget van 40 miljoen euro tegenover 2 miljard euro kosten, wordt het echter geconfronteerd met dezelfde problemen dan de andere onderwijsverstrekkers. Net als bij anderen worden bij gebrek aan geld de werkingsmiddelen dan maar benut voor de bedreigde capaciteit. Om snel soelaas te bieden, heeft het GO! vorige regeerperiode inderdaad modulaire units geplaatst. Nu krijgt het daarvan de rekening gepresenteerd: niet alleen zullen ze net als duurzame gebouwen 60 jaar moeten dienen, soms verloopt de toelating om ze er te laten staan.

Het GO! realiseert ook echt projecten en snel: van de 7000 geplande plaatsen heeft het ondertussen al aan 4500 extra kinderen een plaats geboden. De andere plaatsjes zijn er niet omdat het GO! pas tegen de zomer weet hoeveel geld het krijgt het jaar nadien, wat de tijd te kort maakt voor een fatsoenlijk bouwdossier. Het vergt immers twee jaar om een gebouw op te richten. Daarom pleit het GO! voor een meerjarenbegroting. Omdat de middelen toegekend voor capaciteitsdossiers in een bepaalde stad of gemeente, niet volstaan, moet het GO! soms zelfs bijpassen met zijn reguliere middelen.

Het GO! is altijd voorstander geweest van een lokale benadering van de capaciteit, netoverschrijdend overleg inbegrepen. Om ervoor te zorgen dat ze goed terechtkomen, is het GO! ook voorstander om de middelen te blijven kleuren. Middelen aan de onderwijsverstrekkers geven, zoals in Onderwijsdecreet II bepaald is, kan een goed idee zijn, maar het lokale overleg moet erover waken dat elk kind een plaatsje heeft.

De vrijheid van onderwijs heeft een aantal facetten waar elke onderwijsverstrekker mee rekening moet houden. Het GO! heeft daarbij de opdracht de vrije keuze te garanderen, ook in capaciteitsregio's, maar de cijfers uit de presentatie gingen over andere regio's. Het gaat dus wel degelijk om ouders die aangesproken worden door het pedagogische project van het GO! maar geen plaats vinden, noem het dan populariteit. Het GO! is overigens blij dat het pedagogisch project GO! zo veel ouders aanspreekt. Omdat bepaalde scholen stoppen met tellen als de school volzet is, zijn de cijfers zelfs een onderschatting.

Multifunctionele aanwending is een component waarmee het GO! rekening houdt bij elk nieuw gebouw. Bij bestaande gebouwen is dat moeilijker. Het gebeurt bijvoorbeeld dat er maar één verwarmingskring is waardoor een zaal niet afzonderlijk verwarmd kan worden. Ook bij DBFM moet er bij nieuwe projecten meer oog zijn voor meerdere bestemmingen van het gebouw en de invloed op aspecten als de inrichting en de beschikbaarheidsvergoeding. Voorzichtig wordt er hier en daar geëxperimenteerd met een gemeenschappelijke aanbod, hoewel elk net wel, gezien zijn pedagogische project, minder evidente samenwerkingspartners kent.

Met de integraalplannen wil het GO! ook in kaart brengen of het gebouwen in bezit heeft waar de kans nihil is dat er ooit nog GO!-onderwijs gegeven wordt. Verkoopopbrengsten worden echter integraal geherinvesteerd in infrastructuur. Dat is perfect te controleren want de rekeningen van het GO! maken deel uit van die van de Vlaamse overheid. De vraag om voorkooprecht begrijpt ze. Het GO! wil echter zoveel mogelijk geld halen uit de verkoop. Voorkooprecht aan een lagere prijs geeft dan wel kansen aan andere onderwijsverstrekkers maar snijdt in de mogelijkheden van het GO!, die deze middelen nodig heeft om tegemoet te komen aan de noden op het vlak van infrastructuur.

Ze suggereert om, vooraleer Onderwijsdecreet II te herbekijken of overal gelijke latten te leggen, de adviezen van de Raad van State en het Grondwettelijke Hof er nog eens op na te slaan en ook de motieven van het Schoolpact in overweging te nemen.

Tot slot benadrukt ze opnieuw dat het GO! een andere infrastructuurbevoegdheid heeft dan de andere netten. Dat blijkt ook in zijn verhouding met AGIOn. DBFM-projecten hebben een rechtstreekse invloed op de budgetten van het GO! De beschikbaarheidsvergoedingen worden immers afgetrokken van de middelen die het GO! mag benutten voor infrastructuur. Uiteindelijk werd er zelfs meer afgetrokken dan de vergoedingen uiteindelijk zullen bedragen. Om pragmatische redenen is dat destijds aan AGIOn toevertrouwd, maar het GO! wil voortaan zelf optreden als bouwheer en een gelijkwaardige partner zijn. En dat staat niet in het masterplan.

Edwin De Ceukelaire ziet enkele regels die de kosten verhogen, onder meer op vlak van toegankelijkheid. In een grote school, met voldoende gelijkvloerse klassen moet er een lift komen voor vier nieuwe lokalen. In een andere school die geklasseerd is als monument mogen de kinderen de monumentale trap van twee meter breed niet gebruiken omdat er geen balustrade in het midden staat terwijl dat dan weer niet mag volgens de voorschriften van Onroerend Erfgoed.

Nu worden projecten via DBFM gerealiseerd gewoon omdat het de enige manier is om ze gefinancierd te krijgen. Eigenlijk moet het potentieel van een project de procedure bepalen. Zowel de partner als de school moeten er voordelen van hebben, bijvoorbeeld als een school een grotere of beter uitgeruste sporthal aanleggen. Een derde voorwaarde is de ruimtelijke inbedding. Complexe dossiers, waarbij het bijvoorbeeld nodig is een volledige schoolgemeenschap tijdelijk elders te huisvesten, zijn minder geschikt voor pps.

De kostprijs van een school wordt door heel wat factoren bepaald. Zo heeft het GO! heel wat scholen in de voor hem typische paviljoenen, die niet te renoveren zijn. Ook de ligging en de staat van de grond hebben een invloed. Op basis van de conditiemetingen, onderdeel van de integraalplannen, kan het GO! een meerjarenplanning opstellen, maar objectief alle gebouwen van alle netten, lijkt hem onmogelijk.

6.3. Antwoorden van OVSG

Volgens *Patriek Delbaere* heeft OVSG altijd gepleit tegen de aparte subsidiëring van de capaciteit. Het is beter capaciteitstekort net als veiligheid als een voorrangsbepaling in één systeem te hanteren. Capaciteit is er vooralsnog enkel te kort in bepaalde regio's en dan vooral in het basisonderwijs. Zeker voor het basisonderwijs is de lokale taskforce zinvol, onder meer om een opbod tussen verschillende onderwijsnetten te vermijden. In tegenstelling tot Katholiek Onderwijs Vlaanderen ziet hij niet dat gemeenten met eigen scholen, de goede werking van de taskforce in de weg staan. Heel wat gemeenten slagen er wel in om ieders eigenheid te respecteren.

Via GIS-coördinaten is de ligging van alle leerplichtonderwijsinstellingen gekend. Kwalitatieve gegevens zoals de ouderdom en de staat van het gebouw, zijn niet altijd bekend. AGIOn heeft aan de directies dan wel gevraagd hoe het staat met hun gebouwen, maar eigenlijk is dat niet meer dan informeren naar percepties. Ook de beperking van de enquête tot de directies en tot de niet-GO!-scholen vindt de spreker manco's. Er zou beter werk gemaakt worden van een echt kadaster in plaats van te investeren in perceptie-onderzoek. Ook gemeenten kunnen daar een bijdrage toe leveren.

OVSG heeft trekkingsrechten toegekend aan Antwerpen en Gent omdat de budgetten en het werkingsgebied groot genoeg zijn om verantwoord keuzes te maken. De schaalgrootte en de budgethoogte zijn meteen de reden waarom de raad van bestuur die niet kan toekennen aan andere steden en gemeenten.

Noch OVSG, noch VVSG wil het eigenaarschap van welke onderwijsinstelling dan ook overnemen. De spreker pleit er wel voor dat onderwijsverstrekkers vooraf met het lokale bestuur overleggen over de plannen (de ruimtelijke inbedding). Zo kon een vrije basisschool in Kinrooi de plannen voor een nieuwe turnzaal omvormen tot een heuse sporthal, waarvan de gemeente de meerkosten betaalde. Het multifunctioneel gebruik wordt gehinderd door de sterk verouderde infrastructuur. Daarom is het beter om van bij de bouw daarmee rekening te houden en eventueel zelfs samen met andere gebruikers een bepaalde infrastructuur te bouwen. Zo kunnen scholen van verschillende netten gemeenschapsruimtes delen, maar daarrond eigen klaslokalen behouden.

Gezien de gezamenlijke plannen van kinderopvang en onderwijs is het wenselijk dat de reglementeringen op elkaar afgestemd worden. Een andere snelle methode om geld te sparen, is de verlaging van de btw.

OVSG werkt volkomen transparant en heeft er geen probleem mee zijn prioriteitenlijst publiek te maken. Dat is echter enkel een lijst van wat de gemeenten vragen, wat niet noodzakelijke hetzelfde is als de reële behoeften.

6.4. Antwoorden van Scholen van Morgen nv

Of Scholen van Morgen duurder is dan reguliere financiering, kan verschillen voor overheid of inrichtende macht, aldus *Bruno Schouwenaars*, financial advisor namens afgevaardigd bouwheer AG Real Estate COPiD. Momenteel is er geen objectieve vergelijkingsmogelijkheid. Het is ook niet aan Scholen van Morgen zelf om die vergelijking te maken, hoewel de nv zeker bereid is de nodige gegevens te leveren. DBFM is een levenscyclusbenadering waarbij na 30 jaar een gebouw in prima staat wordt afgeleverd. De kostprijs voor de inrichtende macht is dus eenduidig te relateren aan de beschikbaarheidsvergoeding. Voor de overheid is er ook duidelijkheid, hoewel er enkele minder eenduidig toe te wijzen kosten zijn die indirect verbonden zijn met het opzetten van het DBFM-programma.

Bij een regulier traject is de kostprijs van de gebouwen voor de overheid duidelijk, namelijk de subsidie. Op 30 jaar is de kost voor de inrichtende macht minder duidelijk. Bij Scholen van Morgen zijn er bepaalde kosten inclusief die in het reguliere traject zeker in rekening moeten worden gebracht, zoals voor projectbegeleiding, voor structureel onderhoud, voor verzekeringen, voor aansluitingen van nutsvoorzieningen, voor meerwerken en voor de financiering van het eigen aandeel. Bij een DBFM zijn die kosten in de prijs inbegrepen. In het masterplan staat dat DBFM geëvalueerd wordt in 2018-2019, wat laat is om conclusies te trekken voor volgende gelijkaardige opdrachten.

Voor de beschikbaarheidsvergoeding is het belangrijk dat alle medegebruikswensen vooraf bekend zijn. Bij voorkeur staan ze in de projectdefinitie zodat de architect en aannemer er rekening mee kunnen houden bij ontwerp, kostenberekening, materiaalkeuze enzovoort. Bij bepaalde projecten bouwt Scholen van Morgen al groter dan de normen net omwille van de vraag van maatschappelijk gebruik. Zo betaalt bijvoorbeeld de gemeente Peer de extra vierkante meters om een turnzaal ook als gemeentelijke en competitiesporthal te gebruiken. Die vallen dan buiten de gegarandeerde en gesubsidieerde beschikbaarheidsvergoeding. Juridisch en financieel blijkt deze niet-voorziene uitbreiding van de standaardovereenkomst de zaak niet te vergemakkelijken.

In de conceptnota wordt gesproken over nieuwe pps-scholen, maar het is niet realistisch te denken dat deze voor 2020 zouden opgeleverd worden. Eind 2016 zal Scholen van Morgen de meeste projecten opgeleverd hebben, dan zal de drive uit de zogenaamde inhaalbeweging scholenbouw verloren gaan tot 2020. Dat is jammer voor ontwikkelaar, de architecten en de aannemers. Hij heeft begrip voor de ESR-problemen, maar eigenlijk is het een politieke keuze.

Voor het masterplan pleit Scholen van Morgen voor een portfolioaanpak voor pps, waarbij projecten per typologie geclusterd worden. Grotere scholen blijven dan gereserveerd voor klasse 8-aannemers, maar voor kleinere kunnen klasse 6-aannemers in aanmerking komen. Dat zou de prijs drukken. Het onderhoud kan eventueel in een afzonderlijk contract toegewezen worden. Renovatieprojecten krijgen een aparte benadering. De doorlooptijden en de procedures kunnen dan aangepast zijn aan het type. Nu zijn de uniforme contracten en doorlooptijden een hinderpaal voor de ontwikkelaar.

De financiële norm heet nog wel E70 maar in praktijk is E54 verplicht. Terwijl dergelijke gebouwen meer geld kosten, is het budget niet verhoogd. Daarnaast zijn er ook andere normen strenger geworden, onder meer voor toegankelijkheid, akoestiek en ventilatie, zonder dat het in de financiële norm vertaald is. Die is enkel geïndexeerd. Voor DBFM is het ook een moeilijk punt dat de schaalvoordelen van grotere gebouwen of de schaalnadelen van kleinere niet verrekend worden in de financiële norm.

II. Hoorzitting van 14 oktober 2015

1. Standpunt van de Verenigde Verenigingen

Bart Verhaeghe, beleidscoördinator van de Verenigde Verenigingen, herinnert bij de aanvang van zijn toelichting aan het charter dat zijn organisatie heeft met de Vlaamse Regering. Het wordt jaarlijks geconcretiseerd in een actieplan. Een van de clusters wordt gevormd door slimme maatregelen, die een beperkte financiële maar wel een snelle en reële impact hebben, veelal door het stimuleren van nieuwe verbindingen, zoals gedeeld gebruiken van publieke infrastructuur. Specifiek voor schoolinfrastructuur formuleerde zijn organisatie in april 2015 voorstellen over optimaal medegebruik in de buurt. Hoewel het thans reeds niet slecht gaat met de openstelling van schoolinfrastructuur, is er nog ruimte voor verdere stimulering en toename van multifunctioneel gebruik.

Aan de nota van de Verenigde Verenigingen werd meegewerkt door onder meer de Gezinsbond, De Ambrassade, het Forum voor Amateurkunsten, FOV, de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking, de Sportfederatie, Netwerk Bewust Verbruiken, beweging.net, ABVV, Locus, KWB en Chiro. De spreker onderstreept dat de openstelling van scholen niet de gehele ruimtebehoefte van verenigingen lenigt en dat investeren in eigen plekken nodig blijft.

1.1. Voornaamste vaststellingen

Daarop overloopt hij de voornaamste vaststellingen. De eerste betreft de context: zowel verenigingen als gemeentebesturen moeten besparen. Er is een grote druk op ruimtegebruik in Vlaanderen, maar ook op onderwijsopdracht en -wereld. De aanpak vergt een holistische benadering, die de voordelen voor zowel de school, de verenigingen als de samenleving laat zien. Dit staat haaks op de verkokering van het beleid. Een beleidsdomeinoverschrijdende visie en begrotingslogica zijn nodig. Omdat het probleem breder is dan alleen scholenbouw, is eigenlijk een masterplan maatschappelijk vastgoed wenselijk. De voorstellen in de nota zijn wat dat betreft ook zinvol voor de aanpak van andere publiek toegankelijke ruimtes.

De essentiële vraag luidt: hoe gaat Vlaanderen om met zijn ruimtelijke ordening en met zijn publieke infrastructuur? De overheid moet richting geven, een duidelijk instrumentarium uitbouwen, en daarbij streven naar synergie in de plaats van versnippering van mensen en middelen. De spreker wijst ook op het belang van goede voorbeelden, modeldocumenten en draaiboeken. Psychologisch moet iedereen uit de eigen comfortzone treden.

De idee van maatschappelijk vastgoed houdt in dat men er niet langer van uitgaat dat de samenleving behoefte heeft aan een school en die school behoefte heeft aan een gebouw, maar dat er infrastructuur met een maatschappelijke functie ingeplant wordt die de evolutie van de inwoners volgt, permanent vernieuwt en als ontmoetingsplek een spil vormt in stad of gemeente. Dit concept past bij een omvattende visie, nieuwe samenwerkingskaders en de vastlegging van nieuwe subsidiecriteria en bouwvoorschriften, sluit aan bij tendensen als decentralisatie en vermaatschappelijking, en zet in op samenwerking. Bart Verhaeghe heeft het over multi-inzetbaarheid in de tijd en het wij-gevoel in de buurt. Dit vergt stedenbouwkundig een

geïntegreerde aanpak waarbij leegstaande of onderbenutte ruimtes gemakkelijker kunnen gebruikt worden door voorzieningen met plaatsgebrek. Infrastructurele samenwerking vergroot ook de inhoudelijke, merkt hij op.

Volgende concept is aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare infrastructuur. Aanpasbaar betekent dat een gebouw dat oorspronkelijk bedoeld is voor een bepaalde functie, daarna kan gebruikt worden voor een andere zonder dat daarvoor grootschalige fysieke aanpassingen nodig zijn. Multi-inzetbaar is een gebouw waarin een ruimte afwisselend voor verschillende functies of door verschillende organisaties gebruikt wordt. Combineerbaar is een gebouw of locatie waarin tegelijk meerdere verschillende functies opgenomen zijn. Voordelen zijn ruimte-, kosten-, tijds- en milieu-efficiëntie, naast de sociale meerwaarde. Het Vlaamse regeerakkoord wil deze lokale verbindingen stimuleren. Inzetten op het maximaal delen van bestaande infrastructuur is daartoe een even logische als noodzakelijke voorwaarde.

Daarop overloopt hij de noden zoals ze in de nota beschreven worden. Eerste is de groeiende onzekerheid van lokale verenigingen in verband met lokalen door de beperkte middelen. Hun ruimtelijke noden zijn ook veelzijdiger dan men vaak denkt. Verder wordt de afstemming tussen vraag en aanbod bemoeilijkt indien er geen volledig overzicht bestaat van leegstaande ruimtes. Op Vlaams niveau lijkt een volledig kadaster van schoolinfrastructuur evenwel niet haalbaar, maar de Vlaamse overheid kan lokale besturen wel aanzetten tot een sterkere regierol. Daar staat echter tegenover dat zij in het kader van de decentralisatie net die instrumenten uit handen aan het geven is. Verder signaleert de spreker een gebrek aan inspraak. De noden en behoeften van verenigingen blijven in veel gemeenten onbekend. Wat de kostprijs betreft, worden kortingstarieven vaak alleen aan eng gedefinieerde verenigingen toegekend, waardoor nieuwe vormen er minder een beroep kunnen op doen, laat staan niet georganiseerde initiatieven. Meerdaagse activiteiten zoals meerdaagse vormingscursussen in bijvoorbeeld het jeugdwerk vinden thans plaats in jeugdcentra, waar vaak onvoldoende kleine binnenruimtes zijn, terwijl men, zoals in het buitenland, leegstaande internaten zou kunnen inzetten.

Het openen van gesloten werelden als scholen blijkt niet evident. Heel veel zien het als extra werk en het is dan ook belangrijk om in te zetten op informatie en bewustmaking. In dat verband is ook de ontsluiting van goede voorbeelden en expertise nodig. De spreker noemt verzekeringen, ontvangst en opruiming. Tot slot is er een gebrek aan samenwerking en aan een samenhangende visie op ruimtegebruik op Vlaams niveau. Vervolgens vermeldt hij enkele drempels in het bijzonder. Zij worden breder uitgewerkt in de nota van de Verenigde Verenigingen. Subsidies voor infrastructuurwerken zijn vaak gekoppeld aan een exclusief recht voor de subsidieaanvrager of een exclusieve bestemming van de infrastructuur. Vaak wordt de exclusieve terbeschikkingstelling aan onderwijsdoelen als voorwaarde voor renovatiesubsidies door scholen als argument tegen openstelling gebruikt, ook al geldt zij niet buiten de schooluren. De onduidelijkheid werkt hier remmend. Een andere drempel is de normering. Welke hygiënische normen gelden bij medegebruik? Zij verschillen namelijk naargelang de sector. Zo zijn er andere voor kampen van de jeugdsector dan voor grootkeukens. Praktische drempels zijn de ligging van sportzalen en speelplaatsen en het ontbreken van een aparte toegang, de afwezigheid van een gebouwenbeheerder of zaalwachter, en voldoende flexibele afspraken over toegang, verwarming, verbruik, herstellingen, onderhoud en hygiëne. Een grote mentale drempel is dat scholen over het algemeen de bredere meerwaarde niet zien. Dat is jammer, want de brede school is ook in hun voordeel.

In de nota van de Verenigde Verenigingen worden niettemin verschillende mooie voorbeelden beschreven. *Raf Verbruggen*, stafmedewerker De Ambrassade, noemt de school Keerpunt in Borgerhout, die haar rol als brede school waarmaakt door haar ruimte optimaal te delen met meer dan tien verschillende verenigingen. Ook

steden en gemeenten zetten hierop in. In Antwerpen bestaat de uitgebreide databank Zaalzoeker van publieke en private collectieve infrastructuur, die vraag en aanbod afstemt en waarvan de kosten worden gecompenseerd door de besparing op infrastructuur. Het sociaal tewerkstellingsproject Sleuteldragers zorgt voor de praktische kanten van de openstelling buiten de normale openingsuren. De Stad Genk stemt subsidiereglementen van sectoren op elkaar af en behandelt ook vragen naar infrastructuur over de sectorgrenzen heen. De Ambrassade brengt goede voorbeelden van gedeeld ruimtegebruik in kaart en ontsluit die op inspirerende wijze, en werkt tegelijkertijd aan een praktische handleiding. Ook bij de laagdrempelige en praktische sensibiliseringscampagne Pimp je speelplaats, die streeft naar groenere en meer avontuurlijke speelplaatsen, is openstelling een aspect.

Bart Verhaeghe overloopt vervolgens de voorstellen uit de nota van de Verenigde Verenigingen. Naast de genoemde sleuteldragers, vindt zijn organisatie dat aan elke Vlaamse subsidie aan scholen een voorwaarde van openstelling gekoppeld zou moeten worden. Verder moet de Vlaamse overheid haar coachende rol ten aanzien van lokale besturen opnemen. Als voorbeeld noemt hij het stimuleren van sectoroverschrijdende inventarissen van publieke en niet-publieke infrastructuur in het kader van de omgevingsanalyse die gemeenten toch moeten maken in de voorbereiding van hun meerjarenplannen. Verder vermeldt de nota vormen van 'civic crowdfunding' voor kleinschalige ingrepen. Dit mag natuurlijk geen excuus zijn om minder te investeren. Wil men echt scholen sensibiliseren, dan is het belangrijk om uit te gaan van de drempels en daar een batterij aan instrumenten op los te laten.

1.2. Link met de conceptnota

Tot slot gaat hij nog in op de conceptnota van minister Crevits, waarbij hij zich verheugt over de aandacht voor het multifunctionele en de levensduurbenadering bij bouw en renovatie van scholen, en over de aanwezigheid van langetermijnvisie en samenwerking als rode draad. Multifunctionaliteit wordt een criterium bij de rangschikking van de dossiers die op de wachtlijst staan. Twee strategische doelstellingen hebben aandacht voor openstelling. De vierde spreekt over sensibilisering, het in kaart brengen van hinderpalen en het onderzoeken van verbanden met sociale economie. In de vijfde, over langetermijnplanning, leest hij dat er structureel overleg tussen schoolbesturen en lokale besturen zou moeten zijn, al blijft de vraag hoe die aanmoediging er zal uitzien.

Hij waardeert ook de concretisering in een actieplan, evenals de verwijzing daarin naar de Vlaamse Bouwmeester en de innovatieve aanpak van schoolspeelplaatsen. Globaal krijgt de conceptnota voor wat betreft het delen van schoolinfrastructuur een positieve score. Vraag is nog of de Vlaamse overheid zelf voldoende capaciteit heeft om dit waar te maken, en of zij nog voldoende instrumenten heeft om lokale besturen, die hierin een enorm sterke regierol hebben, aan te spreken of aan te moedigen. Meer samenwerking vergt ook een duidelijke en gedeelde visie en een engagement van de hele regeringsploeg.

1.3. Verdere opvolging

De Verenigde Verenigingen kijken uit naar de beleidsbrief van de minister om te zien waar het komende jaar de klemtonen zullen gelegd worden. Ze zouden het ook appreciëren als de voorstellen van transversale aard uit de nota van de Verenigde Verenigingen hun weg vinden naar de andere ministers. Er zouden ook een beleidsdomeinoverschrijdende visie en begrotingslogica en een sectoroverschrijdende aanpak moeten komen. Hoe zal deze Vlaamse Regering daar werk van te maken? Is een rol weggelegd voor de Vlaamse Bouwmeester? Is er een koppeling te maken met de Visienota 2050? Zou één decreet over maatschappelijk vastgoed en één subsidiekader niet bijzonder veel winst opleveren?

Er is heel wat informatie, maar die is sterk verspreid, niet ontsloten en dus niet bekend. Een kenniscluster kan dit oplossen. De Verenigde Verenigingen zijn, mits voldoende capaciteit, alvast kandidaat voor een kort vooronderzoek.

2. Tussenkomst van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kris Van Cauter, medewerker Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), zal het hebben over de ESR-neutraliteit van de alternatieve financieringsbronnen in de conceptnota. Voor ESR wordt onder een alternatieve financiering verstaan: het bouwen van infrastructuur voor een publieke dienst, zoals bijvoorbeeld onderwijs, door een private partner zonder dat dit op de overheidsbalans geregistreerd wordt. Normaal worden alle scholen als deel van de overheidssector beschouwd en worden investeringen geregistreerd volgens de vooruitgang van de werken. Zij hebben dus onmiddellijk impact op uitgaven, financiering en schuld. De alternatieve financiering daarentegen is erop gericht de investeringskosten niet onmiddellijk te dragen maar te spreiden over betalingen gedurende 25 tot 30 jaar, en geen schuld aan te rekenen.

ESR is soepeler dan andere boekhoudsystemen om dergelijke alternatieve financieringen te registreren. Andere internationale boekhoudstandaarden zeggen immers vaak over pps dat als publieke partners de controle behouden over het goed, ze de investeringen wel degelijk op hun balans moeten registreren. Daartoe volstaat het om bijvoorbeeld de grootte voor te schrijven of zelfs al de bestemming als schoolgebouw. Het basisprincipe van ESR daarentegen is dat de investeringen en de schulden worden aangerekend bij wie de economische risico's draagt. Als dat de private partner is, is het effect op het vorderingensaldo van de overheid alleen de jaarlijkse betalingen en wordt geen schuld toegerekend.

Daarop bespreekt hij de analyse die ESR voorschrijft, eerst voor DBFM en dan voor de huursubsidies. Ten eerste bij DBFM. ESR onderscheidt drie risicotypes: bouwrisico, beschikbaarheidsrisico en vraagrisico. Het laatste ligt in België nagenoeg altijd bij de publieke partner, met uitzondering van gevangenissen. Dat is geen probleem, want ESR vereist voor een registratie buiten de overheidsbalans enkel dat het bouwrisico bij de private partner zit plus een van de twee andere. Dat is in België daardoor altijd het beschikbaarheidsrisico. De criteria om dat te bepalen worden wel steeds strenger toegepast.

Als een project te laat wordt opgeleverd is dat een probleem van de private partner en geen risico voor de overheid, want die betaalt gewoon niet. Dat geldt ook voor andere bouwrisico's als oplopende bouwkosten of problemen voor het verkrijgen van vergunningen. Beschikbaarheid in het geval van scholen gaat over toegankelijkheid, veiligheid, nutsvoorzieningen en dergelijke. Problemen daarmee zijn voor de private partner op grond van de contracten waarin bepaald staat wat de overheid verwacht.

De DBFM-contracten tellen honderden pagina's en zijn erg juridisch en complex, merkt de spreker op, en men heeft geleerd dat sommige paragrafen op verschillende manier uit te leggen vielen. De overheid bleek ook risico's terug te willen nemen om een dienst te verzekeren. Tegenwoordig worden ook meer en meer de rewards in de analyse betrokken, zoals bijvoorbeeld het verhuren van een schoolsportzaal buiten de schooluren. In dat geval liggen de economische risico's en rewards bij de private partner.

Een belangrijk kenmerk van DBFM-contracten in België is dat op het einde de infrastructuur altijd overgaat naar de overheid waardoor heel veel risico's en rewards worden verschoven. Probleem daarmee is dat de ESR-jurisprudentie dat als een belangrijke – zij het geen voldoende – indicatie beschouwt dat de investering best op de overheidsbalans komt. Dit maakt wel de clausule onmogelijk dat de over-

heid de private partner een lening verschaft, die daardoor minder marktrisico's loopt en lagere kosten aanrekent. pps-constructies die ook vandaag nog buiten de overheidsbalans blijven, geven leningen noch garanties aan de private partner, evenmin als er sprake is van overheidsdeelname. De rol van de overheid is duidelijk beperkt tot een bepaalde vraag zonder het aanbod aan te sturen.

De spreker geeft daarop als Belgische voorbeelden van pps-constructies buiten de overheidsbalans de gevangenissen en een scholenbouwproject van een andere Gemeenschap. Ze zijn echter niet eenvoudig over te nemen omdat ze ouder zijn en nog onder een ouder handboek van Eurostat beoordeeld zijn, dat voor hen blijft gelden. Er zullen bij overname dus zeker aanpassingen aan de laatste regels nodig zijn.

Adviesaanvragen worden door het INR systematisch getoetst bij Eurostat. Beide publiceren hun adviezen. De spreker kent echter geen voorbeeld van een gepubliceerd Eurostatadvies ex ante over een pps-contract dat buiten de overheidsbalans wordt geregistreerd. De aanvragen kosten wel tijd: INR heeft een maand nodig, Eurostat drie maanden tot een half jaar.

Daarop behandelt hij de ESR-analyse van huursubsidies aan scholengemeenschappen of scholen. Zij worden als interne stroom bekeken door het INR omdat zij in deze zin tot de overheid behoren. Vraag is hier of het om een operationele of een financiële leasing gaat. In het eerste geval worden alleen de jaarlijkse huurbetalingen geregistreerd als intermediair verbruik, in het tweede wordt de school zelf in de balans opgenomen.

Bij huursubsidies is de notie standaardgebouw, zoals vermeld in de conceptnota, belangrijk omdat de investeerder in een heel specifiek gebouw zeker wil zijn dat hij zijn investering volledig zal recupereren. Het totale bedrag zal dan ook de volledige bouwkosten dekken, ook al is het gebouw na afloop van het huurcontract nog niet versleten. De investeerder zal zich immers de vraag stellen waarvoor het specifiek gebouw nog kan gebruikt worden indien de overheid niet meer verder wil huren na afloop van het huurcontract.

Daarnaast is van belang dat de duur niet overdreven lang of automatisch verlengbaar is. Anderzijds mag de huurder wel onderhoudskosten dragen, terwijl belangrijke investeringen onder de verhuurder vallen. Om buiten de overheidsbalans te blijven is dus een normale verdeling nodig ofwel een groter aandeel bij die verhuurder.

Multi-inzetbaarheid en multifunctionaliteit verhogen het niet-specifieke karakter. Voor ESR vergroot dit de mogelijkheden van de private partner om het gebruik van het goed te optimaliseren. Het leidt daarom tot minder redenen om het te beschouwen als overheidsactiva.

De spreker concludeert dat beide sporen mogelijk zijn, maar dat registratie buiten de overheidsbalans vereist dat de controle over het actief in zeer belangrijke mate wordt afgestaan aan de private partner, die zowel de risico's als de voordelen draagt.

3. Standpunt van Jos Leyssens

Jos Leyssens, zaakvoerder bvba Licence to Build, waardeert dat de Vlaamse Regering met haar nota een langetermijnvisie over een belangrijk thema ontvouwt. Zijn kantoor met 35 medewerkers bouwt vooral scholen maar is daarnaast ook actief in de zorg-, woning- en sportsector. Het is thans bezig met 26 schoolprojecten van in totaal 100.000 m² en 150 miljoen euro. Elf daarvan vinden plaats in het kader van Scholen van Morgen, waarvan het de grootste onderaannemer is.

De uitdagingen in de conceptnota noemt hij pertinent. Het klopt dat het grootste deel van het patrimonium van ongeveer 4000 schoolgebouwen aan vernieuwing toe is. Daarvan is ruim twee derde klein. De wachttijd in het vrij gesubsidieerd onderwijs beloopt inderdaad dertien jaar en in het officiële zeven tot acht, zoals in de conceptnota staat. Probleem is dat op een dergelijke termijn de noden evolueren, onder meer demografisch. Hij waardeert dat het GO! werkt met een behoefteanalyse, waardoor men korter op de bal speelt dan het gesubsidieerde. In de conceptnota ontbreekt dat in de helft van de scholen containerklassen staan, vaak 20 tot 30 jaar lang, in totaal voor een half miljoen m².

Aan de totale kosten van het onderwijs die de conceptnota vermeldt, moet men voor het gesubsidieerd onderwijs minstens een derde toevoegen doordat de masterplannen achterhaald zijn. Daarmee komt de spreker in totaal tot een behoefte van netto 6 miljard euro om het patrimonium op peil te brengen. Hij is ook blij dat de nota de bijkomende kosten optrekt van 6 naar 10 percent, wat realistisch is, gezien de hoge concurrentie en het risico. Zij brengen samen met de btw het totaal op 7 miljard euro.

Daarop verwijst hij naar de beschrijving van de demografische groei in de conceptnota en zijn gevolgen voor capaciteit, scholenbouw en kosten. In Heist-op-den-Berg is hij een compleet nieuwe school aan het bouwen voor 1800 leerlingen tegen de prijs van 25 miljoen euro. Een realistisch en geëngageerd masterplan waardeert hij. De eis van een goede leefomgeving is terecht. Nieuwe onderwijsuitdagingen en leerstijlen worden, anders dan in het buitenland, te weinig vertaald in nieuwe modellen. Zelf leerde hij veel van zijn associatie met een Engels architectenbureau. Zeker de Scandinavische landen staan voor, waar men heeft gekozen voor open, participatieve leeromgevingen, die echter binnen de huidige AGIOn-normen hier niet realiseerbaar zijn. De spreker is ook blij met de aandacht voor multifunctionaliteit en is eveneens voorstander van maximale benutting. De kwaliteit van het patrimonium is recht evenredig met de studieresultaten, merkt hij op. Men dringt er leermoeheid mee terug en roept respect voor het patrimonium op.

Het patrimonium vernieuwen is een terechte ambitie. De lange wachttijden zijn inderdaad demotiverend. Hij waarschuwt wel dat andere criteria dan chronologie toevoegen frustrerend is voor wie al lang wacht. Verkorte procedures souperen thans het gros van het budget op en laten scholen met visie en een masterplan op hun honger. Het is goed dat de inrichtende machten geprofessionaliseerd worden als opdrachtgevers. Op dat vlak dient schaalvergroting zich aan. Hij heeft wel vragen bij de kwaliteit van de Commissie van Deskundigen en pleit voor een brede invulling, met mensen uit diverse geledingen. De digitalisering ondersteunt hij, al pleit hij wel voor waakzaamheid want zij leidt niet automatisch tot vereenvoudiging.

De financiële norm van 1300 euro/m² en iets meer voor passiefscholen, vindt hij mogelijk voor nieuwbouw, maar niet voor renovatie van het bestaande patrimonium, waarvan hij de intrinsieke waarde overigens bijtreedt. Hij heeft dezelfde opmerking bij de fysische norm van AGIOn. Die laatste beperkt ook de multifunctionaliteit, want als men de norm overschrijdt, wordt men daarvoor niet gesubsidieerd. Dat is des te relevanter in het vrij onderwijs, dat 30 percent eigen middelen moet aanbrengen. De spreker vraagt of de fysische norm niet in het licht van multifunctionaliteit moet bijgesteld worden. Ook de akoestische normen zijn net iets te streng, want ze maken schuifwanden voor klasoverschrijdende activiteiten vrijwel onmogelijk. Ook de brandveiligheidseisen zijn strenger dan voor andere gebouwen zonder dat de brandweer dat vraagt. De spreker bepleit een evaluatie van de bestaande financiële en fysische normen, zeker in het licht van DBFM. Een Engelse school kost vandaag gemiddeld 2300 euro/m², deelt hij ter vergelijking mee. Inspirerende ruimtelijkheid heeft een prijs. Verkorte procedures zijn nodig maar worden vandaag oneigenlijk gebruikt om hele scholen te bouwen. Hij

pleit ervoor om ze, mits overgangsmaatregelen, te beperken tot het vernieuwen van sanitaire lokalen en verwarmingsketels en dergelijke, al is de beperking tot 50 percent in de nota al een goede zaak.

De vraag naar meer capaciteit gaat door tot 2023, maar de snelheid van scholenbouw ligt niet hoog, ook al wordt zij door DBFM verhoogd. Hij pleit voor waakzaamheid ten aanzien van de administratieve rompslomp. Regelgeving optimaliseren kan helpen. De energieprestatieregelgeving noemt hij wel zeer goed, maar men moet beseffen dat passiefscholen gemakkelijk 15 percent meer kosten, wat men terugwint op termijn.

Hij treedt bij dat DBFM-contracten loodzware resultaatsverbintenissen zijn. Om het risico in te dekken en niet zijn hele architectenbureau in de balans te gooien, moest hij als ondertekenaar zelfs een aparte vennootschap oprichten. Er staat onder andere in dat Scholen van Morgen zich ertoe verbindt tegen een bepaalde datum al die scholen te bouwen, maar hij blijft, ook al doet hij zijn uiterste best, afhankelijk van vergunningen, aannemers en moeilijkheden op het terrein. In eerste aanleg kreeg hij daarover gelijk van de rechter, maar het zwaard van Damocles hangt nog boven zijn hoofd. Hij pleit er in dat verband voor ook kleine aannemers te laten meespelen, want de meeste scholen zijn ook klein. Niet minder dan 15 percent van de kosten gaat naar de organisatie van DBFM zelf. Hij vraagt ook duidelijkheid over de organisatie en de samenstelling van het begeleidende projectbureau.

De spreker heeft nog een suggestie voor alternatieve financiering. Veel inrichtende machten zouden als eigenaar een recht van opstal kunnen geven aan scholen. Als de Vlaamse overheid zich garant stelt ten aanzien van de bank, en voor een goede begeleiding zorgt, kan men met dit klassieke model veel scholen bouwen. Geen enkele school in Vlaanderen is met de huidige financiële norm zelf in staat een zwembad te bouwen, maar men kan wel samenwerken met lokale overheden of privépartners. Ook voor onderhoud, bewaking en gebruik moet nog een kader worden uitgewerkt. Harmonisering van de regelgeving is zeker nodig maar moet doordacht gebeuren. Een duurzaamheidsmeter vindt hij een goede zaak. Tot slot pleit hij voor voorzichtigheid met masterplannen. Fasering mag en moet, maar is contraproductief indien te lang. Leerlingen inzetten is ok, ook buiten technische scholen. Leren omgaan met gebouwen kan men overal. Lokale verankering is belangrijk.

4. Vragen en opmerkingen van de leden

4.1. Vragen en opmerkingen van Jo De Ro

Jo De Ro hoopt dat het pleidooi voor de aanpassing van de subsidieregels ook in andere commissies wordt gegeven. Hij vraagt duidelijkheid over de uiteenlopende kostprijs voor verschillende verenigingen. Het lid merkt op dat het ook de inspectie kan zijn die gedeeld gebruik bemoeilijkt en roept de vraag op of men niet moet streven naar de best mogelijke oplossing voor het geheel in de plaats van voor iedere gebruiker apart. Kijkt men ook naar in het weekend leegstaande privégebouwen? Waarom acht men een Vlaamse kadaster niet haalbaar?

Hoelang mag een huurcontract zijn voor aanvaarding buiten de overheidsbalans? Bestaat daar nog belangstelling voor in de sector als die duur korter is dan de meeste huidige? Hij wil ook graag meer details over het pps-project van de andere Gemeenschap.

Hoeveel kost een gebouw meer als het de hele dag en het hele jaar wordt gebruikt? Hoe klein is een kleine pps?

4.2. Vragen en opmerkingen van Jos De Meyer

Jos De Meyer herhaalt zijn suggestie dat steden en gemeenten gemakkelijk een faciliterende rol kunnen spelen ten aanzien van medegebruik, door de huurprijs na aftrek van kosten door te storten aan het schoolbestuur, in te staan voor sleutelbeheer, toezicht en dagelijkse reiniging. In dat geval zullen veel meer schoolbesturen geneigd zijn hun sportinfrastructuur 's avonds en in het weekend ter beschikking te stellen. Hij merkt ook op dat wanneer met infrastructuur bouwt voor iedereen, zoals bijvoorbeeld een grotere turnzaal, ook andere beleidsdomeinen dan Onderwijs mee zouden moeten financieren.

In welke mate zullen schoolbesturen geïnteresseerd blijven als men voor de verwerving van de ESR-neutraliteit de private partner eigenaar laat blijven?

Aan Jos Leyssens vraagt hij of hij sprak namens zijn bedrijf of de architectenvereniging? Hij begrijpt het pleidooi om complexe normeringen te evalueren, maar wijst op de historische context. De brandveiligheid is veel strenger geworden na een aantal slachtoffers in scholen en internaten. Daar moet men rekening mee houden. Nuancering is aangewezen.

4.3. Vragen en opmerkingen van Elisabeth Meuleman

Voor *Elisabeth Meuleman* is echte multifunctionaliteit veel meer dan alleen het openstellen van infrastructuur 's avonds en in het weekend. Het gaat om de hele maatschappelijke rol. Van die nieuwe visie zag zij mooie voorbeelden in Denemarken, door de combinatie van scholen met woningbouw en de gemeentebibliotheek, en met rode lijnen in de plaats van afgesloten ruimtes. Cruciaal is dat men een deel van de beslissingsmacht geeft aan lokale en regionale taskforces. Alleen zo krijgt men samenwerking met de gemeente en over de netten heen. In het masterplan ziet zij helaas de omgekeerde beweging, waarin meer aan de koepels wordt teruggegeven. Wat vinden de Verenigde Verenigingen daarvan?

Jos Leyssens wil andere criteria laten spelen dan chronologie maar zonder de volgorde van de wachtende scholen te veranderen. Dat lijkt haar onmogelijk omdat de wachtlijsten te lang zijn. Dan verandert er de komende 20 jaar niets. Het enige concrete bedrag in het masterplan is een injectie van 200 miljoen euro in kleinschalige pps. Zijn die de oplossing om de vereiste snelheid te halen? Is uiteindelijk de gewone manier van lenen niet goedkoper en sneller?

4.4. Vragen en opmerkingen van Koen Daniëls

Koen Daniëls peilt naar de verborgen kosten op termijn van bijvoorbeeld isolatietechnieken en domoticasystemen, die bijvoorbeeld worden ontregeld tijdens een schoolfeest in het weekend. Kan men de normen niet halen met gewone thermostaten? Wat denkt de spreker over de reiniging van filters en kanalen? Welke brandnormen zijn overdreven? Wat met de akoestische normen?

Hij treedt de beschouwingen over de DBFM-contracten bij. Is het met de nieuwste ESR-normen nog wel mogelijk dat een private partner investeert buiten de overheidsbalans? Speelt de schaal een rol in de appreciatie van wie het risico draagt? Spelen de normen die de overheid oplegt aan het gebruik, een rol? Is de huurtermijn bepalend? Waar komen die getallen vandaan? Valt er nog te praten met Eurostat over de bouwrisico's voor de private partner om te vermijden dat die eruit stapt en dat men terug naar klassieke leningen met bijhorende schuldratio moet gaan? Als namelijk te veel risico's gedragen moeten worden door de private partner, haakt hij af of wordt het geheel te duur voor de overheid.

Wat multifunctionaliteit betreft, gaat het inderdaad over flexibiliteit, gezond verstand en vertrouwen. Er zijn duizend en een redenen te bedenken om een sleutel niet aan iemand anders te geven. Zou een draaiboek voor het hanteren van risico's niet handig zijn? Klopt het dat de Verenigde Verenigingen erkennen dat medegebruik niet gratis hoeft te zijn?

4.5. Vragen en opmerkingen van Caroline Gennez

Ook de fractie van *Caroline Gennez* is erg gewonnen voor de school als spil van een buurt, die mensen van verschillende generaties en sectoren samenbrengt. De capaciteitsmonitor bracht inmiddels de te verwachten pieken aan het licht. Wat vinden de sprekers ervan dat de lokale overheid de regie waarneemt van het maatschappelijk vastgoed, dat van haar ook een Vlaamse vertaling mag krijgen? Die kan het best de noden inschatten en objectieve afspraken te maken met de inrichtende machten.

Verder peilt ze naar de criteria buiten chronologie. Zij noemt capaciteit, multifunctionaliteit en duurzaamheid. Bestaat daar een draagvlak voor bij de uitzuivering van de bestaande wachtlijsten? Hoe moet men dat aanpakken? Is het zinvol die criteria ook weerspiegeld te zien in de financiering in de plaats van een vaste prijs per m²? In haar eigen conceptnota worden eigenaars- en onderwijsfunctie losgekoppeld. Zien de sprekers daar een mogelijkheid toe? Zijn er nog gevallen van subsidiëring die eenvoudiger moet afgestemd worden? Tot slot spreekt zij nogmaals haar hoop uit op een budgettaire inhaaloperatie.

5. Antwoorden van de sprekers

5.1. Antwoorden van de Verenigde Verenigingen

Bart Verhaeghe verzekert dat hij zijn oproep tot transversale evaluatie van de subsidiëring ook aan de andere beleidsdomeinen richt. Concreet moet hier onderzocht worden wat de hinderpalen zijn voor medegebruik. De Verenigde Verenigingen zullen dat ook voorleggen op hun volgende overleg met de Vlaamse Regering. De verschillen tussen de netten op het vlak van openstelling zijn volgens de Onderwijsmonitor niet erg groot. Ten aanzien van de verschillen tussen inspecties herhaalt hij zijn pleidooi om de comfortzones te verlaten, al heeft hij geen kant-en-klare instrumenten.

Privégebouwen zitten al in initiatieven als Zaalzoeker. Hij erkent wel dat een dergelijk werk veel lokale capaciteit vergt. Een Vlaams kadaster acht hij niet onmogelijk, maar in eerste instantie zijn lokale inventarissen nodig. De faciliterende rol van steden en gemeenten wordt in de nota aangehaald, maar de financiële toestand van veel van hen maakt dit niet evident. De spreker verwacht meer van regie: het verbinden van wat al bestaat.

Hij is het volledig eens dat de evaluatie van normeringen voorzichtig moet gebeuren, maar men moet haar wel degelijk aandurven. Multifunctionaliteit gaat inderdaad veel verder dan openstellen. De visievorming is vooral bij nieuwe gebouwen van belang, terwijl dat voor de oude maximale openstelling is. In de conceptnota staan er al mooie woorden over maar transversaal staat de Vlaamse overheid nog nergens. Daar moet dringend mee gestart worden. Lokale besturen staan inderdaad dicht bij de noden maar hoe men hun regie zou moeten financieren, kan hij niet meteen zeggen. Netoverschrijding vindt hij vanzelfsprekend.

Een concreet draaiboek voor de risico's is er niet. Er zijn wel losse elementen zoals bijvoorbeeld sleuteldragers. Daarom pleiten de Verenigde Verenigingen ervoor alles samen te brengen en te ontsluiten. Het klopt dat medegebruik niet gratis hoeft te zijn. Een Vlaamse visie op maatschappelijk vastgoed staat niet haaks op

lokale vrijheid. Het is wel zo dat lokale overlegplatforms onder druk staan door de algemene toestand van de gemeentefinanciën. Multifunctionaliteit is een belangrijk criterium maar het is niet de bedoeling de volgorde helemaal overhoop te gooien.

5.2. Antwoorden van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kris Van Cauter legt uit dat de grootte van een contract op zich geen rol speelt voor de statistische behandeling. Vele kleintjes maken een groot. In de praktijk heeft hij wel al gezien dat kleinere projecten gemakkelijker aanpasbaar zijn dan grotere.

Het scholenbouwproject dat hij noemde dat buiten de overheidsbalans valt, is er een van de Duitstalige Gemeenschap.

Het klopt dat schoolbesturen heel veel controle moeten afstaan opdat hun project buiten de overheidsbalans kan worden gehouden, maar de spreker stelt niet absoluut dat ze de langetermijneigendom moeten opgeven. Het is wel zo dat de andere criteria soepeler worden beoordeeld als men dat doet. Doet men het niet, dan vertrekt men met een negatief a priori en kan men geen enkel ander risico of reward in de contracten verschuiven naar de overheid.

Normen spelen in beperkte mate een rol. Specifieke normen leiden tot specifieke gebouwen, wat bij huurcontracten tot de beoordeling kan leiden dat belangrijke aanpassingen nodig zijn voor ander nuttig gebruik en dat het gebouw dus op de balans van de overheid moet. Bij DBFM kan dit worden gezien als een vermindering van de rewards van de private partner omdat het moeilijker voor andere doeleinden kan worden gebruikt.

De aanvaardbare duur van een huurcontract is niet toevallig vaag gebleven. Het is immers moeilijk een specifieke duur naar voren te schuiven. Zij hangt samen met de karakteristieken van het gebouw. Voor standaardkantoorgebouwen hanteert het INR momenteel een contractduur van 15 tot 18 jaar. Schoolgebouwen zijn specifieker, al zijn ze nog inzetbaar voor andere doeleinden, waardoor de duurtijd zeker niet hoger mag zijn. Hier speelt de grootte van een contract wel een rol, omdat ESR erkent dat het voor de diensten die de nationale rekeningen opmaken onmogelijk is om alle contracten te analyseren. Als een internationaal erkend boekhoudsysteem wordt gevolgd, kan voor kleinere projecten worden geoordeeld om die registratiewijze te gaan volgen. De waarde van het actief van de school zou al zeer groot moeten zijn om daarboven te vallen.

Jo De Ro wil weten of, indien een stad al haar scholen zou verkopen aan een autonoom gemeentebedrijf of een privébedrijf, het INR dat grote huurcontract zou oppikken, zelfs al wordt het betaald met werkingsmiddelen.

Kris Van Cauter antwoordt bevestigend, zeker in het geval van een autonoom gemeentebedrijf. Ingeval van een private partner, zal men het contract analyseren. Algemener legt hij uit dat het INR alleen toegang heeft tot de individuele rekeningen van overheidsinstellingen als hogescholen, universiteiten en provinciebedrijven, terwijl de meeste scholengroepen geïntegreerd worden via de lokale besturen of de subsidiëring door de Vlaamse Gemeenschap. Ze worden verondersteld een relatief neutraal saldo te hebben. In de praktijk zouden de door het lid genoemde structuren niet meteen in het oog springen, omdat geen volledige gegevens beschikbaar zijn.

ESR is eigenlijk een boekhoudkundig kader dat mondiale vergelijking mogelijk maakt. Er komen heel veel statistische aggregaten uit voort, maar heeft op zich niets normatiefs. Dat is allemaal vervat in de procedure bij buitensporige tekorten, die voor een concept uit ESR heeft gekozen voor de evaluatie van haar norm. Wie op zoek is naar een soepeler toepassing, kan dan ook niet terecht bij de statisti-

sche autoriteiten maar bij andere geledingen. De keuze voor de aanrekening van investeringen op het ogenblik dat ze plaatsvinden was een politieke keuze, maar het heeft weinig zin om die te veranderen, omdat afschrijvingen en werkelijke investeringen in ESR grotendeels gelijklopen.

5.3. Antwoorden van Jos Leyssens

Jos Leyssens antwoordt dat het niet evident is om de privésector geïnteresseerd te krijgen in multifunctionele schoolgebouwen. De enige gebruiker buiten de schooluren is immers het verenigingsleven, dat weinig middelen heeft. Dat ligt anders bij sportinfrastructuur, daar is die dynamiek wel mogelijk. Maar als een privéinvesteerder patrimonium ter beschikking stelt, wil hij daar 'return on investment' voor. De overheid zou wel kunnen zeggen dat men een woningbouwproject mag realiseren als men een school in het pakket opneemt.

De kostprijs bij multifunctioneel gebruik verhoogt door 20 tot 25 percent snellere slijtage. Ook de gebruikskosten liggen voor- en naschools dubbel zo hoog omdat meer energie nodig is. Toch blijft het nuttig.

Hoe groot moet een pps zijn? In een DBFM-project zijn de F en de M de bezwarende elementen. De F vereist financieel krachtige partners, dat kan de bouwsector niet zelf, evenmin als de M, die nochtans architecten en aannemers bijkomend belast. De onderhoudskosten worden dan ook doorgerekend, zonder dat men er veel zicht op heeft. Scholen zijn ook moeilijker in pps te realiseren dan bijvoorbeeld woonzorgcentra, omdat in die laatste winst een element is. De juiste maat is moeilijk af te lijnen. Hoe dan ook zijn de financiële partners de sterkste en zij willen liefst een zo groot mogelijke DBFM. Kleinere moeten mogelijk gemaakt worden, maar daarbij mag men niet rekenen op het geld van de bouwsector, want dat heeft die niet.

Het pleidooi voor investeringen door verschillende domeinen en niet alleen Onderwijs is terecht. De spreker suggereert om sportinfrastructuur over te laten aan lokale overheden en privé, waardoor AGIOn zich kan concentreren op onderwijs.

Hij spreekt namens zijn architectenbureau maar was ooit voorzitter van het Nationaal Architectenverbond en van de Orde van Architecten, al heeft hij van geen van beide een mandaat.

Hij wil de brandveiligheidsnormen niet afschaffen maar tot de juiste proporties terugbrengen, zodat zij niet langer dwingen tot het inboeten op andere kwaliteit.

Jos De Meyer erkent dat er iets niet klopt als de normen voor scholen strenger zijn dan voor kinderdagverblijven.

Kathleen Helsen stelt als ander voorbeeld dat de normen voor de kabinetten in de ziekenhuissector minder streng zijn dan de kabinetten voor het medisch schooltoezicht.

Jos Leyssens belooft een nota met de concrete pijnpunten te bezorgen.

Hij wil niet absoluut vasthouden aan de chronologie als criterium, maar anderzijds staan scholen niet voor niets op een wachtlijst. Op een bepaald ogenblik was er een behoefte, een subsidieaanvraag en een subsidietoezegging. Een ontwerp wordt echter pas gemaakt als men aan de beurt komt. Op dat moment moet men met de regels van vandaag rekening houden, waaronder duurzaamheid. Men moet immers een bouwvergunning krijgen. Dat criterium kan dus niet in de plaats komen om een verschil te maken. Inspelen op multifunctionaliteit kan men wel voorrang geven, maar dan gaan vele kleine schooltjes uit de boot vallen.

Zelfs een pps-project van 50 miljoen euro vereist een financier en kan niet door een aannemer gedragen worden. Het klopt dat men de kosten voor onderhoud en ontwikkeling van isolatietechniek niet onder de mat mag vegen. Ventilatie is heel belangrijk maar kan ook door ramen te openen.

Wat de capaciteitsmonitor en de snelheid betreft, herhaalt hij dat zes jaar realistisch is. De insteek van de lokale besturen is nuttig en netoverschrijdend samenwerken is essentieel.

Koen Daniëls merkt op dat vaak niet zozeer de bouw- als wel de onderhoudskosten zeer hoog zijn. Moet de norm voortaan ook daarmee rekening houden?

Jos Leyssens bevestigt dat de onderhoudskosten erg belangrijk zijn, maar de kennisopbouw daarover is nog bezig. Dat is nu nog nattevingerwerk. Het is niet altijd evident om daar goed mee om te gaan, omdat de terugverdieneffecten vaak veel later komen, terwijl vandaag moet gefinancierd worden. De spreker bepleit de opbouw van een kenniscentrum.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Jos DE MEYER
Caroline GENNEZ,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABVV	Algemeen Belgisch Vakverbond
AGIOn	Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs
btw	belasting over de toegevoegde waarde
DBFM	Design Build Finance Maintain
DIGO	Dienst voor Infrastructuurwerken van het Gesubsidieerd Onderwijs
ESR	Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen
Eurostat	statistical office of the European Union
FOV	Federatie Sociaal-Cultureel Werk
GIS	geografisch informatiesysteem
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (historische naam = Gemeenschapsonderwijs)
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
KWB	Kristelijke Werknemersbeweging
OVSG	Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten
pps	publiek-private samenwerking
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten